

INSTITUTII DE DREPT PROCESUAL PENAL I

PARTICIPANȚII ÎN PROCESUL PENAL

3.1. ASPECTE INTRODUCATIVE

a) **Noțiunea de participant în procesul penal se referă la:** organele judiciare, avocatul, părțile, subiecții procesuali principali, precum și alți subiecți procesuali. (art. 29 C.pr.pen.)

b) **Intervenția altor subiecți procesuali în locul părților: succesorii, reprezentanții și substituiții procesuali.**

Succesorii. Dacă în timpul desfășurării procesului penal intervine decesul uneia din părți, în locul acesteia pot fi introduși succesorii săi legitimi. Este permisă înlocuirea părților prin succesori în cazul rezolvării laturii civile. Dacă intervine decesul inculpatului, în latura penală a cauzei, procesul se stinge pentru că răspunderea penală este personală. Succesorii devin părți în procesul penal, înlocuind pe antecesorii lor, cu aceleași drepturi și obligații, valorificând însă drepturile lor proprii și luând procedura de la momentul introducerii lor în cauză.

Reprezentanții. Sunt persoane împuternicite în cadrul procesului penal să participe la actele procesuale, în numele și în interesul unei părți din proces. Ei nu devin părți în proces. Reprezentarea poate fi legală sau convențională.

Reprezentarea legală este prevăzută expres de lege pentru anumite cazuri când reprezentantul participă la desfășurarea procesului penal în ambele sale laturi (penală sau civilă) în calitate de **reprezentant legal** (exemplu – art. 88 și urm.C.pr.pen.) **Reprezentarea convențională** nu are caracter obligatoriu, fiind lăsată la aprecierea părților, iar persoana care le reprezintă desfășoară această activitate în virtutea unui mandat judiciar sau procuri speciale¹.

Substituiții procesuali. Se deosebesc de reprezentanți, deoarece îndeplinesc activități procesuale în nume propriu, în vederea realizării unui drept al altuia² (exemplu: art. 289 alin. 7 C.pr.pen., art. 409 alin. 2 C.pr.pen.).

3.2. ORGANELE JUDICIARE

Așa cum se stipulează în art. 30 din Codul de procedură penală, organele specializate ale statului care realizează activitatea judiciară sunt:

- a) organele de cercetare penală;
- b) procurorul;
- c) judecătorul de drepturi și libertăți;
- d) judecătorul de cameră preliminară;
- e) instanțele judecătorești.

3.2.1. Instanțele judecătorești

Constituția României reglementează autoritatea judecătorească în art. 124-134, în secțiunea 1 fiind prevăzute instanțele judecătorești (art. 124-130), în secțiunea a 2-a Ministerul Public (art. 131-132) și în secțiunea a 3-a Consiliul Superior al Magistraturii (art. 133-134). Autoritatea judecătorească în sensul arătat de Constituție este de fapt puterea judecătorească separată de celelalte două puteri ale statului: cea legislativă și cea executivă.

¹ N. Volonciu, op. cit. pag. 145.

² T. Pop, Drept procesual penal, vol III, Cluj, Tipografia Națională, 1946, pag. 67.

Pentru a organiza autoritatea judecătorească au fost elaborate legea privind organizarea judecătorească, legea privind statutul judecătorilor și procurorilor și legea privind Consiliul Superior al Magistraturii, fiind necesar a se stipula în legi diferite modul de organizare al instanțelor judecătorești. Potrivit Constituției revizuite în art. 126 alin. 1 se arată că justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege. Instanța supremă asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești, fiind interzisă înființarea de instanțe extraordinare.

Potrivit legii organizării judecătorești, puterea judecătorească se exercită de Înalta Curte de Casație și Justiție și de celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege, iar Consiliul Superior al Magistraturii este garantul independenței justiției.

Ministerul Public își exercită atribuțiile prin procurori constituiți în parchete, în condițiile legii.

Justiția se desfășurează în numele legii, este unică, imparțială și egală pentru toți, competența organelor judiciare și procedura judiciară fiind stabilite de lege.

Justiția se realizează prin următoarele instanțe judecătorești:

- a) Înalta Curte de Casație și Justiție;
- b) curți de apel;
- c) tribunale;
- d) tribunale specializate;
- e) instanțe militare;
- f) judecătorii.

3.2.2. Judecătorul de drepturi și libertăți

Judecătorul de drepturi și libertăți este judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia, soluționează, în cursul urmăririi penale, cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau orice alte sesizări privind:

- a) măsurile preventive;
- b) măsurile asigurătorii;
- c) măsurile de siguranță cu caracter provizoriu;
- d) actele procurorului, în cazurile expres prevăzute de lege;
- e) încuviințarea perchezițiilor, a folosirii metodelor și tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare ori a altor procedee probatorii potrivit legii;
- f) procedura audierii anticipate;
- g) alte situații expres prevăzute de lege.

3.2.3. Judecătorul de cameră preliminară

Judecătorul de cameră preliminară este judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia:

- a) verifică legalitatea trimiterii în judecată dispuse de procuror;
- b) verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală;
- c) soluționează plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată;
- d) soluționează alte situații expres prevăzute de lege.

3.2.4. Procurorul. Procurorii sunt constituiți în parchete care funcționează pe lângă instanțele judecătorești și își exercită atribuțiile în cadrul Ministerului Public.

În cadrul procesului penal procurorul are următoarele atribuții:

- a) supraveghează sau efectuează urmărirea penală;
- b) sesizează judecătorul de drepturi și libertăți și instanța de judecată;
- c) exercită acțiunea penală;
- d) exercită acțiunea civilă, în cazurile prevăzute de lege;
- e) încheie acordul de recunoaștere a vinovăției, în condițiile legii;
- f) formulează și exercită contestațiile și căile de atac prevăzute de lege împotriva hotărârilor judecătorești;
- g) îndeplinește orice alte atribuții prevăzute de lege.

Procurorul conduce și controlează nemijlocit activitatea de urmărire penală a poliției judiciare și a organelor de cercetare penale speciale având însă și o competență proprie pentru anumite cazuri prevăzute în art. 56 C.pr.pen.

3.2.5. Organele de cercetare penală – sunt cele ale poliției judiciare cât și organele de cercetare penală speciale.

Atribuțiile organelor de cercetare penală ale poliției judiciare sunt îndeplinite de lucrători specializați din Ministerul Administrației și Internelor anume desemnați în condițiile legii speciale, care au primit avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori avizul procurorului desemnat în acest sens. (art. 55 alin. 4)

Atribuțiile organelor de cercetare penală speciale sunt îndeplinite de ofițeri anume desemnați în condițiile legii, care au primit avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. (art. 55 alin. 5)

Organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de cercetare penală speciale își desfășoară activitatea de urmărire penală sub conducerea și supravegherea procurorului.

Competența organelor de cercetare penală ale poliției judiciare se face pentru orice infracțiune care nu este dată prin lege în competența organelor de cercetare penală speciale sau procurorului.

Competența ambelor organe de cercetare penală este stabilită în dispozițiile art. 57 C.pr.pen.

3.3. AVOCATUL

Constituția României în art. 24 arată că dreptul la apărare este garantat în tot cursul procesului penal, fiind reglementat și art. 10, art. 88 – 94 C.pr.pen., precum și în dispozițiile art. 31 unde avocatul asiste sau reprezintă părțile ori subiecții procesuali în condițiile legii.

Apărătorii sunt constituiți într-un corp aparte care funcționează în baza principiului autonomiei profesiei, profesia de avocat fiind exercitată în conformitate cu Legea nr.51/1995 pentru organizarea profesiei de avocat.

Organizarea și exercitarea profesiei de avocat, dreptul la apărare, asistența juridică sunt reglementate de această lege. Profesia de avocat se exercită numai de membrii barourilor, la alegere, în cabinete individuale, cabinete asociate sau societăți civile profesionale.

Conform dispozițiilor procesual penale nu poate fi avocat al unei părți sau al unui subiect procesual principal:

- a) soțul ori ruda până la gradul al IV-lea cu procurorul sau cu judecătorul;
- b) martorul citat în cauză;
- c) cel care a participat în aceeași cauză în calitate de judecător sau de procuror;
- d) o altă parte sau un alt subiect procesual.

Avocatul ales sau desemnat din oficiu este obligat să asigure asistența juridică a părților ori a subiecților procesuali principali.

Părțile sau subiecții procesuali principali cu interese contrare nu pot fi asistați sau reprezentați de același avocat. (art. 88 alin. 2 – 4 C.pr.pen.)

Suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de unul ori de mai mulți avocați în tot cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară și al judecării, iar organele judiciare sunt obligate să îi aducă la cunoștință acest drept. Asistența juridică este asigurată atunci când cel puțin unul dintre avocați este prezent.

Asistența juridică este obligatorie: când suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză, precum și în alte cazuri prevăzute de lege; în cazul în care organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea; în cursul procedurii în cameră preliminară și în cursul judecării în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani. (A se avea în vedere și Directiva 2016/800/UE privind garanțiile procedurale pentru copii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale)

3.4. PĂRȚILE

Părțile potrivit art. 32 din Codul de procedură penală sunt subiecții procesuali care exercită sau împotriva cărora se exercită o acțiune judiciară.

Părțile din procesul penal sunt *inculpatul*, *partea civilă* și *partea responsabilă civilmente*.

În soluționarea cauzei penale din procesul penal vom întâlni ca parte, *inculpatul* care are drepturi și obligații ce izvorăsc din acțiunea penală a cauzei, iar inculpat pot fi persoanele fizice sau juridice.

Alături de acțiunea penală putem avea și o acțiune civilă în care vor avea drepturi și obligații *partea civilă* și *partea responsabilă civilmente*, atunci când există.

3.4.1. Inculpatul

Raportul juridic de drept penal ce se naște între stat reprezentat prin organele sale judiciare și făptuitor care este autorul unei infracțiuni, pe plan procesual penal este necesar a se soluționa cauza prin tragerea la răspundere penală a celui care a săvârșit o infracțiune.

Prin sesizarea organelor judiciare cu privire la săvârșirea unei fapte penale se dispune începerea urmăririi penale *in rem* cu privire la faptă, iar dacă sunt date și cu privire la făptuitor se dispune începerea urmăririi penale față de acesta, care devine suspect și subiect principal în cauză.

Acțiunea penală se pune în mișcare față de suspect și se exercită când există probe din care rezultă presupunerea rezonabilă că acesta a săvârșit o infracțiune și nu există o cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acesteia, astfel persoana împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală devine parte în procesul penal și se numește *inculpat*. (art. 82 C.pr.pen.)

- Potrivit art. 83 C.pr.pen. în cursul procesului penal, inculpatul are următoarele drepturi:
- a) dreptul de a nu da nicio declarație pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenția că dacă refuză să dea declarații nu va suferi nicio consecință defavorabilă, iar dacă va da declarații acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa;
  - a1) dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat și încadrarea juridică a acesteia;
  - b) dreptul de a consulta dosarul, în condițiile legii;
  - c) dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu își desemnează unul, în cazurile de asistență obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu;
  - d) dreptul de a propune administrarea de probe în condițiile prevăzute de lege, de a ridica excepții și de a pune concluzii;
  - e) dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale și civile a cauzei;
  - f) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română;
  - g) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;
  - g1) dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale;
  - h) alte drepturi prevăzute de lege.

3.4.2. PARTEA CIVILĂ

Persoana vătămată (subiect principal) atunci când i s-a produs un prejudiciu fizic, material sau moral se poate constitui *parte civilă* în cauză prin exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal. Pot avea calitatea de parte civilă și succesorii persoanei prejudiciate, dacă exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal.

Partea civilă are drepturile prevăzute ca și la persoana vătămată din art. 81 C.pr.pen., iar calitatea de parte civilă a persoanei care a suferit o vătămare prin infracțiune nu înlătură dreptul acestei persoane de a participa în calitate de persoană vătămată în aceeași cauză.

3.4.3. PARTEA RESPONSABILĂ CIVILMENTE

Persoana care, potrivit legii civile, are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune și care este chemată să răspundă în proces este parte în procesul penal și se numește *parte responsabilă civilmente*.

Ea are aceleași drepturi ca partea civilă și persoana vătămată, însă aceste drepturi se exercită în limitele și în scopurile soluționării părții civile.

Potrivit Deciziei nr. 1/2016 – ICCJ – Recurs în interesul legii *în cazul asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule, societatea de asigurare are calitate de parte responsabilă civilmente și are obligația de a repara singură prejudiciul cauzat prin infracțiune, în limitele stabilite în contractul de asigurare și prin dispozițiile legale privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă*, iar potrivit Deciziei nr. 26/2017 a aceleași instanțe: *în procesul penal, Fondul de garantare a asiguraților în cazul asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de autovehicule asigurate la o societate de asigurare aflată în faliment nu are calitatea de parte responsabilă civilmente*.

În literatura de specialitate și în practica judiciară s-a arătat că în categoria juridică de parte responsabilă civilmente sunt cuprinse atât persoanele responsabile civilmente de tip clasic, specificate în art. 1372 și urm. Cod Civil³, cât și persoanele chemate să răspundă civil pentru fapta altuia, prevăzute în Legea nr. 22/1969 (modificată prin L. 54/1994) privind angajarea gestionarilor și anume:

Părinții, pentru faptele ilicite săvârșite de copii lor minori sau a celui pus sub interdicție (art. 1372 C.civ.)

Comitenții, pentru prejudiciile cauzate de prepușii lor în funcțiile încredințate (art. 1373 C. civ.);

Persoanele care îndeplinesc funcții de conducere, precum și orice alte persoane care s-au făcut vinovate de angajarea, trecerea sau menținerea în funcție a unui gestionar, fără respectarea condițiilor legale de vârstă, studii și stagiu și a dispozițiilor referitoare la antecedentele penale ale acestuia (art. 28 și 30 din L. nr. 22/1969);

Persoanele cu privire la care s-a constatat printr-o hotărâre judecătorească că au dobândit de la un gestionar bunuri sustrase de acesta din avutul public și că le-au dobândit în afara obligațiilor de serviciu ale gestionarului, cunoscând că acesta gestionează astfel de bunuri (art. 34 din L. nr. 22/1969);

Persoanele care au constituit garanție pentru gestionar (art. 10 și următoarele din L. nr. 22/1969).

3.5. SUBIECȚII PROCESUALI PRINCIPALI

Subiecții procesuali principali sunt *suspectul* și *persoana vătămată*. (art. 33 alin. 1 C.pr.pen.)

Persoana cu privire la care, din datele și probele existente în cauză, rezultă bănuiala rezonabilă că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală se numește suspect.

Față de suspect se dispune începerea urmăririi penale numai într-o cauză penală față de care, după sesizare, s-a dispus începerea urmăririi penale *in rem* (față de faptă).

Persoana care a suferit o vătămare fizică, materială sau morală prin fapta penală se numește persoană vătămată.

În situația în care în cauză există un număr mare de persoane vătămate care nu au interese contrarii, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în cadrul procesului penal. În cazul în care persoanele vătămate nu și-au desemnat un reprezentant comun, pentru buna desfășurare a procesului penal, procurorul sau instanța de judecată poate desemna, prin ordonanță, respectiv prin încheiere motivată, un avocat din oficiu pentru a le reprezenta interesele. Încheierea sau ordonanța va fi comunicată persoanelor vătămate, care trebuie să încunoștințeze, în termen de 3 zile de la primirea comunicării, procurorul sau instanța în cazul în care refuză să fie reprezentați prin avocatul desemnat din oficiu. Toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoștință sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate. Reprezentantul persoanelor vătămate exercită toate drepturile recunoscute de lege acestora. (art. 80 C.pr.pen.)

În cadrul procesului penal, subiecții procesuali principali au aceleași drepturi și obligații ca și părțile, cu excepția celor pe care legea le acordă numai acestora.

3.6. ALȚI SUBIECȚI PROCESUALI

³ Codul Civil al României, Legea nr. 287/2009 publicată în M.Of. nr. 511/24.07.2009

În cadrul procesului penal, în afara participanților prevăzuți la art. 33 (suspectul și persoana vătămată), sunt subiecți procesuali: martorul, expertul, interpretul, agentul procedural, organele speciale de constatare, precum și orice alte persoane sau organe prevăzute de lege având anumite drepturi, obligații sau atribuții în procedurile judiciare penale. (art. 34 C.pr.pen.)

4. ACȚIUNILE ÎN PROCESUL PENAL

4.1. ACȚIUNEA ÎN JUSTIȚIE

4.1.1. Noțiunea de acțiune în justiție

Acțiunea în justiție este mijlocul (instrumentul) juridic prin care o persoană este trasă la răspundere în fața instanțelor judecătorești, pentru a fi obligată să suporte constrângerea de stat corespunzătoare normei de drept încălcată.⁴

Acțiunea în justiție depinde de norma de drept încălcată (în dreptul penal, civil, administrativ, muncii, contencios) și, în funcție de aceasta, poate fi folosită și va constitui suportul unei acțiuni în justiție – acțiunea penală, civilă, contravențională etc. Dacă avem o faptă ilicită care vizează o infracțiune, se va folosi acțiunea penală (un singur proces juridic) față de un făptuitor sau față de mai mulți (când fapta a fost săvârșită de mai multe persoane).

Factorii acțiunii în justiție sunt:

- temeiul acțiunii în justiție, care este de drept (reprezintă norma juridică ce prevede dreptul la acțiune) și de fapt (reprezintă fapta ilicită prin săvârșirea căreia a fost încălcată norma juridică);
- obiectul acțiunii îl constituie tragerea la răspundere penală a făptuitorului, prin declanșarea procesului penal;
- subiecții acțiunii sunt întotdeauna subiecții raportului juridic de conflict, adică subiecții faptei ilicite, dar în poziții inversate: subiectul activ al faptei ilicite (făptuitorul) devine subiect pasiv al acțiunii în justiție, iar subiectul pasiv al faptei ilicite (victima)- devine subiect activ al acțiunii în justiție;
- aptitudinea funcțională.

4.1.2. Acțiunile ce se pot exercita în procesul penal

Prin săvârșirea unei infracțiuni ia naștere un raport juridic de drept penal, iar dacă infracțiunea a avut drept urmare și un prejudiciu material sau moral avem și un raport de drept civil.

În art. 14 din C.pr.pen. se arată că prin exercitarea **acțiunii penale** se vor trage la răspundere penală persoanele care au săvârșit infracțiuni, acțiune care se exercită numai în cadrul procesului penal. **Acțiunea civilă** exercitată în cadrul procesului penal are ca obiect tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale. (art. 19 alin. 1 C.pr.pen.)

Repararea pagubei produse prin infracțiune, dacă nu este exercitată prin acțiunea civilă în procesul penal, alături de acțiunea penală, se poate exercita în fața instanței civile.

Întrucât acțiunea penală este o acțiune publică ea trebuie dintotdeauna exercitată când s-a comis o infracțiune, acțiunea civilă poate sau nu să fie exercitată în funcție de cum v-a aprecia persoana prejudiciată. Chiar dacă cele două acțiuni se exercită împreună au scopuri diferite

⁴ Gh. Theodoru, L. Moldovan, op. cit., pag. 74.

deoarece acțiunea publică are ca obiect pedepsirea celor care comit infracțiuni, pe când acțiunea civilă are ca obiect repararea daunelor cauzate prin comiterea infracțiunilor. Acțiunea penală (publică) se mai deosebește de acțiunea civilă și sub raportul persoanelor contra cărora pot fi îndreptate. Acțiunea penală este îndreptată numai împotriva celor care săvârșesc infracțiuni întrucât pedeapsa penală este personală, pe când acțiunea civilă poate fi îndreptată nu numai împotriva celor care răspund penal ci și contra altor persoane care răspund civilmente pentru fapta celor care săvârșesc infracțiuni (părinți, institutori, comitenți) sau care sunt succesorii patrimoniali (moștenitori) ai celor care săvârșesc infracțiuni.

Dacă acțiunile sunt exercitate împreună în cadrul procesului penal, acțiunea penală constituie principalul, iar acțiunea civilă reprezintă accesoriul. Ca urmare, acțiunea civilă nu poate fi exercitată dacă nu există o acțiune penală pusă în mișcare.⁵

4.2. ACȚIUNEA PENALĂ

4.2.1. Noțiunea și termenii acțiunii penale.

Acțiunea penală constituie instrumentul juridic prin folosirea căruia poate fi adus în fața organelor judiciare penale raportul substanțial de conflict rezultat din săvârșirea faptei incriminate în vederea tragerii la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiunile.

Astfel, acțiunea penală are caracterul de instituție de bază a procesului penal, constituind un instrument juridic concret prin care făptuitorul ca subiect de drepturi procesuale devine inculpat și parte în procesul penal, iar instanța de judecată odată investită prin promovarea acțiunii penale este obligată să judece cauza respectivă

4.2.1.1. Normele de drept penal incriminatoire reprezintă temeiul de drept al acțiunii penale, iar săvârșirea faptei constituie temeiul de fapt, sub aspect substanțial. Din punct de vedere procesual, temeiul de drept al acțiunii penale îl constituie existența unei acțiuni penale devenită exercitabilă, iar temeiul de fapt constă în efectivă folosire a acțiunii de tragere la răspundere penală a făptuitorului⁶

4.2.1.2. Obiect – tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni. Acțiunea penală se poate exercita în tot cursul procesului penal, iar obiectul acțiunii nu se poate confunda cu scopul acesteia în judecarea și pedepsirea celor care săvârșesc infracțiuni. Acțiunea penală nu se confundă nici cu alte proceduri judiciare care nu au ca obiect tragerea la răspundere penală (exemplu: reabilitarea pe cale judecătorească – art. 529 C.pr.pen.; procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri – art. 538 C.pr.pen.).

4.2.1.3. Subiecții acțiunii penale

Subiecții raportului juridic de conflict, ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni, sunt și subiecții acțiunii penale, dar așa cum am arătat mai sus în poziții inversate (subiectul activ al infracțiunii devine subiect pasiv al acțiunii penale, iar subiectul pasiv al infracțiunii va avea calitatea de subiect activ al acțiunii penale).

Subiect activ al acțiunii penale este statul care exercită acțiunea prin organele specializate (procurori și instanțe de judecată). Subiect activ al acțiunii penale este și persoana vătămată

⁵ Gh. Theodoru, L. Moldovan, op. cit., pag. 77.

⁶ M. Apetrei, op. cit., pag. 130.

pentru infracțiunile în care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă. Totuși, pentru persoanele vătămate acest drept este limitat uneori de unele acte ale statului (exemplu: în cazul amnistiei sau abrogării incriminării).

Subiectul pasiv al acțiunii penale sunt persoanele care au săvârșit sau au luat parte la săvârșirea unei infracțiuni (autori, complici, instigatori, tănuitori, favorizatori) și care sunt trase la răspundere penală. Întrucât răspunderea penală este personală și acțiunea penală este tot personală pentru cei care au comis o infracțiune.

4.2.2. Trăsăturile caracteristice ale acțiunii penale:

- acțiunea penală aparține statului

Statul are dreptul și obligația ca prin norme juridice să apere ordinea de drept încălcată prin săvârșirea unei infracțiuni. Astfel, statul, prin organele sale specializate, este singurul titular al acțiunii penale și are dreptul să acționeze împotriva celor vinovați. Dreptul de a trage la răspundere penală aparține statului, care încredințează exercițiul acțiunii penale, prin care se realizează acest drept, procurorului și, în cazuri restrânse, părții vătămate.⁷

- acțiunea penală este obligatorie

Obligativitatea derivă din principiile legalității reglementate în art. 2 din C.pr.pen. și obligativitatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale prev. de art. 7 C.pr.pen.. În acest sens, ori de câte ori organele judiciare sunt sesizate cu săvârșirea unei infracțiuni, ele sunt obligate să pună în mișcare și să exercite acțiunea penală pentru tragerea la răspundere a persoanelor vinovate, dacă prin lege nu se dispune altfel.

- acțiunea penală este irevocabilă și indisponibilă

Irevocabilitatea constă în faptul că, o dată pusă în mișcare, acțiunea penală trebuie dusă până la capăt (nu se mai poate reveni) și, odată investit organul judiciar, acesta nu mai poate fi dezinvestit, acțiunea fiind continuată până la epuizare.⁸

- acțiunea penală este indivizibilă

Săvârșirea infracțiunii dă naștere unui drept unic la acțiune indiferent de numărul participanților la fapta penală⁹. Ca o consecință a faptului că infracțiunea, ca fapt juridic indivizibil, determină și indivizibilitatea acțiunii penale, în cazul participațiunii penale vom avea o singură acțiune îndreptată împotriva tuturor participanților.¹⁰

Excepția indivizibilității apare în cazul împăcării părților, care fiind personală produce efecte numai pentru cei între care a intervenit.¹¹

Retragerea plângerii prelabile poate interveni până la pronunțarea unei hotărâri definitive, în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prelabile.

În cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prelabile, dar acțiunea penală a fost pusă în mișcare din oficiu în condițiile legii, retragerea plângerii produce efecte numai dacă este însușită de procuror.

În cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prelabile de către persoana vătămată, lipsa acestei plângeri înlătură răspunderea penală. Fapta atrage răspunderea penală a tuturor persoanelor fizice sau juridice care

⁷ Gh. Theodoru, L. Moldovan, op. cit., pag. 246-247.

⁸ Traian Pop, Drept procesual penal, Partea generală, Vol. II, Tipografia Generală S.A. Cluj, 1947, pag. 431.

⁹ N. Volonciu, op. cit., pag. 230.

¹⁰ I. Gorgăneanu, Acțiunea penală, pag. 48; I. Neagu, op. cit., pag. 164

¹¹ T. S., Sec. pen., dec. nr. 1247/78, R.R.D. 1/79, pag. 49.

au participat la săvârșirea acesteia, chiar dacă plângerea prealabilă s-a făcut numai cu privire la una dintre acestea.

- acțiunea penală este individuală

Având în vedere că răspunderea penală este personală, acțiunea penală este individuală și va fi exercitată numai împotriva inculpatului (a se vedea în acest sens și art. 23 din C.pr.pen.). În cazul săvârșirii unei fapte de mai mulți făptuitori acțiunea penală este una singură, răspunderea penală este personală indiferent că acțiunea în sens procesual este unică sau plurală.

4.2.3. Momentele desfășurării acțiunii penale în procesul penal

În cadrul procesului penal acțiunea penală parcurge trei momente importante și anume: punerea în mișcare a acțiunii penale, exercitarea acțiunii penale și epuizarea sau stingerea acțiunii penale.

4.2.3.1. Punerea în mișcare a acțiunii penale

Acțiunea penală se pune în mișcare *de procuror, prin ordonanță*, în cursul urmăririi penale, când acesta constată că există probe din care rezultă că o persoană a săvârșit o infracțiune și nu există vreunul dintre cazurile de împiedicare prevăzute la art. 16 alin. (1) și este comunicată inculpatului de către organul de urmărire penală care îl cheamă pentru audiere, fără să se facă acest lucru atunci când este dispărut, se sustrage sau lipsește nejustificat.

Punerea în mișcare a acțiunii penale nu poate forma obiectul delegării către organele de cercetare penală, fiind un act personal emis de către procuror.

Atunci când, potrivit legii, punerea în mișcare a acțiunii penale se face numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, la sesizarea formulată de persoana prevăzută de lege ori cu autorizarea organului prevăzut de lege, acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare în lipsa acestora. (art. 288 alin. 2 C.pr.pen.)

Dacă organul judiciar care a dispus extinderea urmăririi penale sau schimbarea încadrării juridice este obligat să îl informeze pe suspect despre faptele noi cu privire la care s-a dispus extinderea. (art. 311 alin. 3 C.pr.pen.)

Curtea Constituțională prin Decizia nr. 90/2017 a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 311 alin. (3) din Codul de procedură penală constatând că soluția legislativă care exclude obligația informării suspectului/inculpatului despre schimbarea încadrării juridice este neconstituțională. Trebuie să menționăm faptul că dispoziția legală declarată neconstituțională făcea referire numai la informarea suspectului fără ca aceasta să conțină și informarea inculpatului.

Potrivit art. 327 din Codul de procedură penală, cauzele penale pot fi rezolvate, fie cu emiterea unei ordonanțe - prin care se dispune clasarea sau renunțarea la urmărirea penală, fie cu emiterea rechizitoriului. Or, în această din urmă situație, inculpatului îi era afectat dreptul la apărare și dreptul la un proces echitabil, întrucât, nefiind informat în cel mai scurt timp cu privire la noua încadrare juridică, va fi menținut în eroare cu privire la noua natură a acuzației în materie penală, până la comunicarea rechizitoriului, potrivit art. 344 alin. (2) din Codul de procedură penală, nebeneficiind de timpul și mijloacele adecvate pentru a reacționa și pentru a-și organiza apărarea.

Procurorul sesizat de organul de cercetare în urma extinderii urmăririi penale sau din oficiu cu privire la ipotezele noi poate dispune extinderea acțiunii penale cu privire la aspectele noi, informând în acest sens și pe inculpat.

În fața instanțelor de judecată, singura posibilitate de a se pune în mișcare acțiunea penală este în cazul infracțiunilor de audiență prevăzute în art. 360 C.pr.pen., când președintele completului de judecată constată fapta și îl identifică pe făptuitor, iar încheierea de ședință se trimite procurorului competent.

Dacă procurorul participă la judecată poate declara că începe urmărirea penală, *pune în mișcare acțiunea penală* și îl poate reține pe suspect sau pe inculpat.

4.2.3.2. Exercițarea acțiunii penale

Acțiunea penală se pune în mișcare și se *exercită* când există probe din care rezultă presupunerea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune și nu există cazuri care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acesteia, aceasta se poate exercita în tot cursul procesului penal, în condițiile legi.

Exercițarea acțiunii penale revine procurorului atât în faza de urmărire penală cât și în faza de judecată.

La infracțiunile în care este necesară plângerea prealabilă la exercitarea acțiunii penale poate participa și persoana vătămată.

4.2.3.3. Epuizarea sau stingerea acțiunii penale

În cursul urmăririi penale acțiunea penală se stinge prin clasare sau prin renunțare la urmărirea penală, în condițiile prevăzute de lege. Acest lucru se face atunci când acțiunea penală nu mai are aptitudinea funcțională de a fi pusă în mișcare sau de a exercita acțiunea penală în situațiile prezentate de la art. 16 C.pr.pen., după cum urmează:

- a) fapta nu există;
- b) fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege;
- c) nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea;
- d) există o cauză justificativă sau de neimputabilitate;
- e) lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale;
- f) a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică;
- g) a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii;¹²
- h) există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege;
- i) există autoritate de lucru judecat;
- j) a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

---

¹² Potrivit Deciziei nr. 16/2013 privind examinarea recursului în interesul legii, publicată în Monitorul Oficial nr. 190 din 20 martie 2007, în aplicarea prevederilor art. 11 pct. 2 lit. b), C.P.P. anterior [art. 17 alin. (2) și art. 396 (6) C.P.P. actual] cu referire la art. 10 alin. 1 lit. h) teza a II-a din C.P.P. anterior [art. 16 alin. (1) lit. g) C.P.P. actual], Înalta Curte de Casație și Justiție a stabilit că: Încetarea procesului penal în cazul infracțiunilor pentru care împăcarea părților înlătură răspunderea penală poate fi dispusă de instanță numai atunci când aceasta constată nemijlocit acordul de voință al inculpatului și al persoanei vătămate de a se împăca total, necondiționat și definitiv, exprimat în ședința de judecată de aceste părți, personal sau prin persoane cu mandat special, ori prin înscrisuri autentice. Decizia Curții rămâne obligatorie pentru instanțe în condițiile în care dispozițiile legale actuale nu conțin modificări de natură să afecteze aplicabilitatea acesteia.

În cazurile prevăzute la lit. e) și j), acțiunea penală poate fi pusă în mișcare ulterior, în condițiile prevăzute de lege.

În cursul judecății acțiunea penală se stinge prin rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, renunțare la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitare sau încetare a procesului penal.

4.3. ACȚIUNEA CIVILĂ

4.3.1. Noțiunea și condițiile exercitării acțiunii civile în procesul penal

Noțiune: Acțiunea civilă în procesul penal nu poate avea ca obiect decât repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune.

Condiții ce trebuie îndeplinite cumulativ:

- infracțiunea să producă un prejudiciu material sau moral;
- între infracțiunea săvârșită și prejudiciu să existe o legătură de cauzalitate;
- prejudiciul să fie cert;
- prejudiciul să nu fi fost reparat;
- să existe manifestarea de voință din partea celui vătămat în legătură cu dezdăunarea sa.

4.3.2. Elementele acțiunii civile și trăsăturile caracteristice în procesul penal

Obiectul acțiunii civile

Acțiunea civilă, sub aspectul procesual, are ca obiect tragerea la răspundere civilă delictuală a inculpatului, precum și a părții responsabile civilmente, atunci când există. Întinderea răspunderii nu este condiționată de gradul de vinovăție a autorului infracțiunii; independent de faptul că acesta a acționat cu intenție, neglijență ori culpă, el este dator să repare în întregime prejudiciul cauzat prin fapta sa. Chiar dacă acțiunea civilă este alăturată acțiunii penale în procesul penal, repararea pagubei se face potrivit dispozițiilor legii civile (art. 19 alin. 5 C.pr.pen.), prin două modalități

- **În natură**, prin restituirea lucrului, prin restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, prin desființarea totală ori parțială a unui înscris și prin orice alte mijloace de reparare; (art. 256 C.pr.pen.)

- **Prin plata unei despăgubiri bănești**, în măsura în care repararea în natură nu este cu putință.

Deși restituirea în natură primează, în funcție de împrejurările cauzei pot exista ambele modalități de reparare sau numai una dintre ele.

La stabilirea cuantumului daunelor, instanțele trebuie să țină seama de coeficientul de inflație la data pronunțării sentinței (dacă partea civilă solicită actualizarea) în raport cu data când au fost cauzate pagubele prin săvârșirea infracțiunii.¹³

O problemă controversată este repararea bănească a prejudiciilor morale, problemă tratată pe larg atât în statele occidentale, cât și în țara noastră. Cei care au ridicat obiecțiuni împotriva acestui sistem de reparare a prejudiciilor morale au invocat „imposibilitatea reparării bănești a acestor daune“, „caracterul arbitrar al acestei reparații, deoarece nu se poate stabili nici un fel de echivalență între durerea morală și o anumită sumă de bani“.¹⁴ Referitor la despăgubirile acordate pentru prejudiciile rezultate din atingerile aduse sentimentelor de afecțiune s-a afirmat chiar că au „un caracter imoral“.

¹³ A se vedea C. S. J., sp., dec. 826/3.04.1997.

¹⁴ Gabriel Martz, P. Raymond, Drept civil, II, vol. 1, pag. 132.

Subiecții acțiunii civile

În cadrul acțiunii civile alături de acțiunii penale, avem ca subiect activ al raportului de conflict civil persoana în dauna căreia s-a produs prejudiciul, iar ca subiect pasiv inculpatul și, în unele cazuri, partea responsabilă civilmente.

În cazul decesului uneia dintre părți, se introduc în cauză moștenitorii acesteia. Dacă una din părți este o persoană juridică, în caz de reorganizare a acesteia, se introduc în cauză succesorii în drepturi, iar în caz de desființare sau de dizolvare se introduc în cauză lichidatorii.

Trăsăturile acțiunii civile

Principiul disponibilității acțiunii civile se menține și în cadrul procesului penal. **Acțiunea civilă este disponibilă** și promovarea ei depinde de voința persoanei în dauna căreia s-a produs prejudiciul, cu excepțiile prevăzute în art. 20 C.pr.pen. când funcționează principiul oficialității și art. 255 C.pr.pen. cu privire la restituirea lucrului, 549¹ C.pr.pen. desființarea totală sau parțială a unui înscris și art. 256 C.pr.pen. cu privire la restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii. Astfel, ca trăsătură specifică disponibilitatea acțiunii nu înseamnă că promovarea ei nu depinde de voința persoanei vătămate ci și de faptul că partea civilă în timpul procesului penal are dreptul de a renunța la calitatea sa și prin aceasta implicit la despăgubirile civile.

Acțiunea civilă **este accesorie** acțiunii penale pentru că rezolvarea în timp, cât și soluțiile propriu-zise sunt subordonate desfășurării acțiunii penale și modului de soluționare a acesteia.¹⁵

Acțiunea civilă **este divizibilă**, deoarece poate fi exercitată atât asupra celui care a produs prejudiciul, cât și împotriva altor persoane (exemplu: partea responsabilă civilmente – art. 1372 C. civ., Legea nr. 22/1969).¹⁶

4.3.3. Momentele desfășurării acțiunii civile în procesul penal

4.3.3.1. Dreptul de opțiune.

Pentru a exista dreptul de opțiune, trebuie în primul rând să avem pornit un proces penal pentru o faptă prevăzută de legea penală prin săvârșirea căreia s-a cauzat o pagubă unei persoane.

Disponibilitatea acțiunii civile prin dreptul de opțiune se manifestă în felurite modalități, dintre care cele mai importante se referă la: dreptul părții interesate de a introduce sau nu acțiunea civilă (cu excepțiile arătate în art. 19 alin.3 C.pr.pen.), dreptul de a determina limitele acțiunii sau ale apărării și dreptul de a renunța la acțiune, precum și de a stinge litigiul printr-o tranzacție.¹⁷

De îndată ce persoana vătămată s-a constituit parte civilă în procesul penal, deci a alăturat acțiunea sa civilă acțiunii penale, ea nu se mai poate adresa, pentru aceleași pretenții, cu o acțiune separată, unei instanțe civile; va opera principiul că, odată aleasă o cale de judecată, nu mai este posibil să se recurgă la o altă judecată – **electa una via, non datur recursus ad alteram**¹⁸ (originea acestei reguli este din dreptul roman, se bazează pe echitate, astfel că partea vătămată prin inracțiune are drept să-și aleagă instanța și să ducă pe inculpat unde crede de

¹⁵ M. Apetrei, op. cit., pag. 167.

¹⁶ Ibidem

¹⁷ N. Volonciu, op. cit., pag. 260.

¹⁸ Constantin Stătescu, Corneliu Bărsan, op. cit., pag. 142.

cuviință, însă odată aleasă instanța nu are drept ca, dacă vede că nu-i este favorabilă să facă o noua alegere și să-l ducă pe acesta la o altă instanță).

Dacă persoana vătămată nu s-a constituit parte civilă în procesul penal, ea sau succesorii acesteia pot introduce la instanța civilă acțiune pentru repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune (art. 27 C.pr.pen.)

Persoana vătămată sau succesorii acesteia care s-au constituit parte civilă în procesul penal pot să introducă acțiune în fața instanței civile dacă procesul penal a fost suspendat. În caz de reluare a procesului penal, acțiunea introdusă la instanța civilă se suspendă.

De asemenea, persoana vătămată sau succesorii acesteia, care au pornit acțiunea în fața instanței civile, pot să părăsească această instanță și să se adreseze organului de urmărire penală, judecătorului ori instanței, dacă punerea în mișcare a acțiunii penale a avut loc ulterior sau procesul penal a fost reluat după suspendare. Părăsirea instanței civile nu poate avea loc dacă aceasta a pronunțat o hotărâre, chiar nedefinitivă.

4.3.3.2. Acțiunea civilă este pornită prin constituirea ca parte civilă a persoanei vătămate. Constituirea ca parte civilă se face în scris sau oral, cu indicarea naturii și a întinderii pretențiilor, a motivelor și a probelor pe care acestea se întemeiază. Acest lucru se poate face până în momentul începerii cercetării judecătorești potrivit art. 20 alin. 1 C.pr.pen..

4.3.3.3. Exercițarea acțiunii civile.

Acțiunea civilă se exercită de persoana vătămată sau de succesorii acesteia, care se constituie parte civilă împotriva inculpatului și, după caz, a părții responsabile civilmente.

Partea civilă exercită acțiunea civilă în fața organelor judiciare prin dovedirea pagubei suferite și a despăgubirilor pretinse prin cererea de a fi obligat inculpatul și partea responsabilă civilmente la repararea pagubei cauzate.¹⁹ Ea se exercită și din oficiu când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă. (art. 19 alin. 3 C.pr.pen.)

Din acest motiv organul de urmărire penală sau instanța de judecată va cere persoanei vătămate ca, prin reprezentantul sau legal, ori, după caz, persoanei care îi încuviințează actele să prezinte situația cu privire la întinderea pagubei materiale și a daunelor morale, precum și date cu privire la faptele prin care acestea au fost pricinuite.

4.3.3.4. Introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente se face potrivit art. 21 din C.pr.pen. avându-se în vedere și dispozițiile Deciziei CCR nr. 257/2017 până la sesizarea instanței de cameră preliminară.

Potrivit deciziei mai sus menționate s-a constatat că sintagma "în termenul prevăzut la art. 20 alin. (1) " din cuprinsul art. 21 alin. (1) din Codul de procedură penală este neconstituțională, reținând că normele procesual penale ale art. 21 alin. (1), reglementând posibilitatea persoanei vătămate care s-a constituit parte civilă de a solicita introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente "până la începerea cercetării judecătorești", nu sunt în măsură să mențină echilibrul între drepturi fundamentale aflate în concurs.

De altfel, Curtea a reținut în paragraful 15 al Deciziei nr. 741 din 13 decembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 127 din 17 februarie 2017, că "dreptul

¹⁹ Gr. Theodor, L. Moldovan, op. cit., pag. 80.

procesul român aparține categoriei de sisteme de drept protective pentru persoana vătămată prin săvârșirea unei infracțiuni, care permite exercitarea acțiunii civile în procesul penal, singura condiție ce se cere a fi îndeplinită, în acest sens, fiind cea a manifestării voinței persoanei vătămate în termenul și în forma prevăzute de dispozițiile Codului de procedură penală."

Curtea a reamintit că acțiunea civilă în procesul penal este guvernată de principiul disponibilității, care este de sorginte civilă, fiind reglementat de norme imperative, de ordine privată, asigurând protejarea intereselor particulare ale părților.

Cu alte cuvinte, dreptul de dispoziție al persoanei vătămate, cât privește acțiunea civilă în procesul penal, este reglementat prin norme imperative, însă de ordine privată, regulile care dau conținut principiului disponibilității în această materie asigurând, în principal, protejarea intereselor private ale persoanei vătămate.

În aceste condiții, Curtea a constatat că este necesar ca, prin normele procesual penale în materie, să se asigure dreptul părții responsabile civilmente de a formula cereri și excepții cu privire la legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, în procedura camerei preliminare, tocmai în vederea realizării unui echilibru între drepturi fundamentale relative aflate în concurs, și anume, dreptul de acces liber la justiție și dreptul la apărare ale persoanei vătămate ce se constituie parte civilă, pe de o parte, și dreptul de acces liber la justiție și dreptul la apărare ale părții responsabile civilmente, pe de altă parte.

4.3.3.5. Soluționarea acțiunii civile în procesul penal și raportul dintre acțiunea penală și acțiunea civilă.

Instanța se pronunță prin aceeași hotărâre și asupra acțiunii civile.

De asemenea, instanța se pronunță prin hotărâre și asupra restituirii lucrurilor și restabilirii situației anterioare, potrivit dispozițiilor art. 255 și 256.

În cazul în care instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă, măsurile asigurătorii se mențin. Aceste măsuri încetează de drept dacă persoana vătămată nu introduce acțiune în fața instanței civile în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii.

Hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă acțiunea civilă, cu privire la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o. Instanța civilă nu este legată de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce privește existența prejudiciului ori a vinovăției autorului faptei ilicite.

Hotărârea definitivă a instanței civile prin care a fost soluționată acțiunea civilă nu are autoritate de lucru judecat în fața organelor judiciare penale cu privire la existența faptei penale, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia.

Partea responsabilă civilmente poate interveni în procesul penal până la terminarea cercetării judecătorești la prima instanță de judecată, luând procedura din stadiul în care se află în momentul intervenției.

Partea responsabilă civilmente are, în ceea ce privește acțiunea civilă, toate drepturile pe care legea le prevede pentru inculpat.

Acțiunea penală

Obiectul și exercitarea acțiunii penale

Art. 14. - (1) Acțiunea penală are ca obiect tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni.

(2) Acțiunea penală se pune în mișcare prin actul de inculpare prevăzut de lege.

(3) Acțiunea penală se poate exercita în tot cursul procesului penal, în condițiile legii.

Condițiile de punere în mișcare sau de exercitare a acțiunii penale

Art. 15. - Acțiunea penală se pune în mișcare și se exercită când există probe din care rezultă presupunerea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune și nu există cazuri care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acesteia.

Cazurile care împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale

Art. 16. - (1) Acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare, iar când a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată dacă:

a) fapta nu există;

b) fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege;

c) nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea;

d) există o cauză justificativă sau de neimputabilitate;

e) lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale;

f) a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică;

g) a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii;

h) există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege;

i) există autoritate de lucru judecat;

j) a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

(2) În cazurile prevăzute la alin. (1) [lit. e](#)) și [j](#)), acțiunea penală poate fi pusă în mișcare ulterior, în condițiile prevăzute de lege.

Stingerea acțiunii penale

Art. 17. - (1) În cursul urmăririi penale acțiunea penală se stinge prin clasare sau prin renunțare la urmărirea penală, în condițiile prevăzute de lege.

(2) În cursul judecății acțiunea penală se stinge prin rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, renunțare la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitare sau încetare a procesului penal.

Continuarea procesului penal la cererea suspectului sau inculpatului

Art. 18. - În caz de amnistie, de prescripție, de retragere a plângerii prealabile, de existență a unei cauze de nepedepsire sau de neimputabilitate ori în cazul renunțării la urmărirea penală, suspectul sau inculpatul poate cere continuarea procesului penal.

ACȚIUNEA CIVILĂ

Obiectul și exercitarea acțiunii civile

Art. 19. -

(1) Acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal are ca obiect tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale.

(2) Acțiunea civilă se exercită de persoana vătămată sau de succesorii acesteia, care se constituie parte civilă împotriva inculpatului și, după caz, a părții responsabile civilmente.

(3) Când persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă, acțiunea civilă se exercită în numele acesteia de către reprezentantul legal sau, după caz, de către procuror, în condițiile art. 20 [alin. \(1\)](#) și [\(2\)](#), și are ca obiect, în funcție de interesele persoanei pentru care se exercită, tragerea la răspundere civilă delictuală.

(4) Acțiunea civilă se soluționează în cadrul procesului penal, dacă prin aceasta nu se depășește durata rezonabilă a procesului.

(5) Repararea prejudiciului material și moral se face potrivit dispozițiilor legii civile.

- Î.C.C.J. a admis recursul în interesul legii la data de 05/10/2015 prin Decizia nr. 17/2015 privind examinarea recursului în interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție privind modul de soluționare a laturii civile în cazul condamnării inculpaților pentru infracțiuni de evaziune fiscală prevăzute în Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare, în sensul de a lămuri dacă, dezlegând acțiunea civilă, instanța urmează a dispune obligarea inculpatului condamnat pentru săvârșirea acestor infracțiuni fie la plata sumelor reprezentând obligația fiscală principală datorată și la plata sumelor reprezentând obligațiile fiscale accesorii datorate, în condițiile Codului de procedură fiscală, fie la plata sumelor constând în creanța principală datorată și la plata dobânzii legale aferente, potrivit art. 1.088 din Codul civil (M.Of. partea I nr. 875 din 23/11/2015), **ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE - D E C I D E:** Admite recursul în interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în consecință: În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 19 din Codul de procedură penală stabilește: În cauzele penale având ca obiect infracțiunile de evaziune fiscală prevăzute în Legea nr. 241/2005, instanța, soluționând acțiunea civilă, dispune obligarea inculpatului condamnat pentru săvârșirea acestor infracțiuni la plata sumelor reprezentând obligația fiscală principală datorată și la plata sumelor reprezentând obligațiile fiscale accesorii datorate, în condițiile Codului de procedură fiscală. Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 474 alin. (4) din Codul de procedură penală. Pronunțată în ședință publică, astăzi, 5 octombrie 2015.

Constituirea ca parte civilă

Art. 20. - (1) Constituirea ca parte civilă se poate face până la începerea cercetării judecătorești. Organele judiciare au obligația de a aduce la cunoștința persoanei vătămate acest drept.

- (2) Constituirea ca parte civilă se face în scris sau oral, cu indicarea naturii și a întinderii pretențiilor, a motivelor și a probelor pe care acestea se întemeiază.
- (3) În cazul în care constituirea ca parte civilă se face oral, organele judiciare au obligația de a consemna aceasta într-un proces-verbal sau, după caz, în încheiere.
- (4) În cazul nerespectării vreuneia dintre condițiile prevăzute la [alin. \(1\)](#) și [\(2\)](#), persoana vătămată sau succesorii acesteia nu se mai pot constitui parte civilă în cadrul procesului penal, putând introduce acțiunea la instanța civilă.
- (5) Până la terminarea cercetării judecătorești, partea civilă poate:
- îndrepta erorile materiale din cuprinsul cererii de constituire ca parte civilă;
  - mări sau micșora întinderea pretențiilor;
  - solicita repararea prejudiciului material prin plata unei despăgubiri bănești, dacă repararea în natură nu mai este posibilă.
- (6) În cazul în care un număr mare de persoane care nu au interese contrarii s-au constituit parte civilă, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în cadrul procesului penal. În cazul în care părțile civile nu și-au desemnat un reprezentant comun, pentru buna desfășurare a procesului penal, procurorul sau instanța de judecată poate desemna, prin ordonanță, respectiv prin încheiere motivată, un avocat din oficiu pentru a le reprezenta interesele. Încheierea sau ordonanța va fi comunicată părților civile, care trebuie să încunoștințeze procurorul sau instanța în cazul în care refuză să fie reprezentați prin avocatul desemnat din oficiu. Toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoștință sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate.
- (7) Dacă dreptul la repararea prejudiciului a fost transmis pe cale convențională unei alte persoane, aceasta nu poate exercita acțiunea civilă în cadrul procesului penal. Dacă transmiterea acestui drept are loc după constituirea ca parte civilă, acțiunea civilă poate fi disjunctă.
- (8) Acțiunea civilă care are ca obiect tragerea la răspundere civilă a inculpatului și părții responsabile civilmente, exercitată la instanța penală sau la instanța civilă, este scutită de taxă de timbru.

Introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente

Art. 21. - (1) Introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente poate avea loc, la cererea părții îndreptățite potrivit legii civile, în termenul prevăzut la art. 20 [alin. \(1\)](#).

(2) Atunci când exercită acțiunea civilă, procurorul este obligat să ceară introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente, în condițiile [alin. \(1\)](#).

(3) Partea responsabilă civilmente poate interveni în procesul penal până la terminarea cercetării judecătorești la prima instanță de judecată, luând procedura din stadiul în care se află în momentul intervenției.

(4) Partea responsabilă civilmente are, în ceea ce privește acțiunea civilă, toate drepturile pe care legea le prevede pentru inculpat.

- **Curtea Constituțională –Decizia nr. 257/2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 20 alin. (1) și art. 21 alin. (1) din Codul de procedură penală, Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 472 din 22 iunie 2017. Formă aplicabilă la [29 noiembrie 2018](#).**

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 20 [alin. \(1\)](#) și art. 21 [alin. \(1\)](#) din Codul de procedură penală raportat la [art. 342](#) și următoarele din Codul de procedură penală, excepție ridicată de Societatea Rocredit IFN - S.A., cu sediul în Baia Mare, în

Dosarul nr. 8.255/182/2015 al Judecătorei Baia Mare - Secția penală și care formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 1.162D/2016.

2. Dezbaterile au avut loc la data de 25 aprilie 2017, cu participarea reprezentantului Ministerului Public, procuror Cosmin Grancea, și au fost consemnate în încheierea de ședință de la acea dată, când, pentru o mai bună studiere a problemelor ce formează obiectul cauzei, în temeiul dispozițiilor art. 57 și art. 58 alin. (3) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările ulterioare, precum și ale art. 396 din Codul de procedură civilă, Curtea a amânat pronunțarea pentru data de 26 aprilie 2017, când a pronunțat prezenta decizie.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

3. Prin Încheierea din 15 iunie 2016, pronunțată în Dosarul nr. 8.255/182/2015, Judecătoria Baia Mare - Secția penală a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 20 [alin. \(1\)](#) și art. 21 [alin. \(1\)](#) din Codul de procedură penală raportat la [art. 342](#) și următoarele din Codul de procedură penală. Excepția a fost ridicată de Societatea Rocredit IFN - S.A., cu sediul în Baia Mare, având calitatea de parte responsabilă civilmente într-o cauză penală în care inculpații au fost trimiși în judecată pentru săvârșirea infracțiunilor de fals intelectual, uz de fals și complicitate la infracțiunea de fals intelectual. În cauză, la data de 19 februarie 2016, după finalizarea procedurii de cameră preliminară prin care s-a dispus trimiterea în judecată a inculpaților și înainte de primul termen de judecată, persoana vătămată a formulat, în temeiul art. 20 din Codul de procedură penală, cerere de constituire de parte civilă - admisă de către instanța de judecată - solicitând introducerea în cauză, în temeiul art. 21 alin. (1) din Codul de procedură penală, a Societății Rocredit IFN - S.A. în calitate de parte responsabilă civilmente și tragerea la răspundere civilă a acesteia, precum și a inculpaților. Totodată, în cauză, partea responsabilă civilmente a formulat cerere de redeschidere a camerei preliminare, respinsă, ca inadmisibilă, prin Încheierea din 8 iunie 2016, pronunțată de Judecătoria Baia Mare - Secția penală în Dosarul nr. 8.255/182/2015.

4. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autoarea face referire la Decizia Curții Constituționale [nr. 641](#) din 11 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 887 din 5 decembrie 2014, [paragrafele 35-37](#), pentru a sublinia importanța camerei preliminare și arată că, în condițiile în care persoana vătămată se constituie parte civilă în procesul penal în cursul judecății, după ce a fost parcursă faza camerei preliminare, aceasta, printr-un abuz de drept procesual, răpește părții responsabile civilmente dreptul de a formula cereri și excepții cu privire la competența și legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și efectuarea actelor de către organele de urmărire penală, singurele mijloace de apărare rămase privind temeinicia probelor administrate în cursul urmăririi penale și administrarea altor probe decât cele administrate în cursul urmăririi penale. De asemenea arată că partea responsabilă civilmente introdusă în cauză în cursul judecății nu poate invoca nulitățile absolute prevăzute de art. 281 alin. (1) [lit. e](#) și [f](#) din Codul de procedură penală, intervenite în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare, în condițiile în care acestea se invocă până la încheierea procedurii camerei preliminare, indiferent dacă au intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare. Invocă în continuare considerentele reținute în [paragrafele 43, 46, 48 și 49](#) ale Deciziei Curții Constituționale nr. 641 din 11 noiembrie 2014 și susține că, în condițiile în care partea responsabilă civilmente formează împreună cu inculpatul un grup procesual obligat la repararea prejudiciului cauzat prin

infracțiune, nu se poate condiționa, respectiv nu se poate interzice acesteia exercitarea, în mod efectiv, a drepturilor procesuale recunoscute de lege, în funcție de simpla manifestare de voință a unei alte părți procesuale.

5. Judecătoria Baia Mare arată că, potrivit art. 20 alin. (1) din Codul de procedură penală, "constituirea ca parte civilă se poate face până la începerea cercetării judecătorești", iar, potrivit art. 21 alin. (1) din Codul de procedură penală, "introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente poate avea loc, la cererea părții îndreptățite potrivit legii civile, în termenul prevăzut la art. 20 alin. (1)". De asemenea, potrivit art. 87 [alin. \(1\)](#) din Codul de procedură penală, "în cursul procesului penal, partea responsabilă civilmente are drepturile prevăzute la art. 81". Reține că, dacă până la data de 1 februarie 2014, introducerea în procesul penal a persoanei responsabile civilmente avea loc potrivit [art. 16](#) din Codul de procedură penală din 1968, la cerere sau din oficiu, fie în cursul urmăririi penale, fie în fața instanței de judecată până la citirea actului de sesizare, odată cu adoptarea noului Cod de procedură penală, introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente poate avea loc doar la cererea părții îndreptățite potrivit legii civile, în termenul prevăzut de art. 20 alin. (1), respectiv până la începerea cercetării judecătorești.

6. Potrivit prevederilor art. 30 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate invocate.

7. Guvernul consideră că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată și, în acest sens, face referire la Decizia Curții Constituționale [nr. 84](#) din 23 februarie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 371 din 13 mai 2016, prin care dispozițiile criticate au mai fost supuse controlului de constituționalitate.

8. Președinții celor două Camere ale Parlamentului și Avocatul Poporului nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând actul de sesizare, raportul întocmit de judecătorul- raportor, punctul de vedere al Guvernului, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr. 47/1992, reține următoarele:

9. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 146 lit. d) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), ale art. 2, 3, 10 și 29 din Legea nr. 47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

10. Obiect al excepției de neconstituționalitate îl constituie, potrivit încheierii de sesizare, dispozițiile art. 20 [alin. \(1\)](#) și art. 21 [alin. \(1\)](#) din Codul de procedură penală raportat la [art. 342](#) și următoarele din Codul de procedură penală. Din notele scrise ale autoarei excepției rezultă că aceasta solicită sesizarea Curții Constituționale cu privire la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 20 alin. (1) și art. 21 alin. (1) teza finală din Codul de procedură penală, "dacă prin interpretarea acestora se restrânge dreptul persoanei responsabile civilmente de a formula cereri și ridica excepții în fața judecătorului de cameră preliminară în raport de obiectul acesteia prevăzut de art. 342 și următoarele din Codul de procedură penală, în condițiile în care introducerea părții responsabile civilmente are loc după închiderea etapei procesuale a camerei preliminare și înainte de începerea cercetării judecătorești". În aceste condiții, Curtea reține că

obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art. 20 alin. (1) și art. 21 alin. (1) din Codul de procedură penală, care au următorul conținut:

- Art. 20 alin. (1): "Constituirea ca parte civilă se poate face până la începerea cercetării judecătorești. Organele judiciare au obligația de a aduce la cunoștința persoanei vătămate acest drept.";

- Art. 21 alin. (1): "Introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente poate avea loc, la cererea părții îndreptățite potrivit legii civile, în termenul prevăzut la art. 20 alin. (1)."

11. Autoarea excepției apreciază că normele procesual penale criticate contravin dispozițiilor constituționale ale art. 16 alin. (1) privind egalitatea în drepturi a cetățenilor, art. 20 - "Tratatele internaționale privind drepturile omului", art. 21 alin. (1) și (3) referitoare la accesul liber la justiție și dreptul părților la un proces echitabil, art. 24 alin. (1) privind dreptul la apărare și art. 124 alin. (1) și (2) privind îmfăptuirea justiției. Invocă și dispozițiile art. 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

12. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține că săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală poate avea, în afară de urmarea cu caracter penal, și consecințe de ordin extrapenal - civil, administrativ, disciplinar - așa încât, alături de conflictul de drept penal (raportul juridic penal), se poate ivi și un conflict de drept extrapenal (un raport juridic extrapenal). Când acest raport extrapenal are caracter civil, el poate fi adus în fața organelor judiciare în vederea obținerii unei reparații pentru vătămarea suferită, mijlocul juridic care servește la aducerea raportului de conflict civil în fața organelor judiciare fiind acțiunea în justiție având denumirea de "acțiune civilă". Curtea reține că, din punct de vedere substanțial, obiectul acțiunii civile îl formează exercitarea dreptului de a reclama reparații prin mijlocirea organelor judiciare, iar, sub aspect procesual, acțiunea civilă are ca obiect tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale [art. 19 alin. (1) din Codul de procedură penală]. Curtea reține, totodată, că exercițiul acțiunii civile în cadrul procesului penal constituie un beneficiu procesual acordat victimei infracțiunii, de a valorifica toate elementele strânse de procuror în acuzare, precum și întreg cadrul procesual al procesului penal, pentru a-și satisface interesele de ordin civil - morale sau patrimoniale - afectate de comiterea infracțiunii. Acțiunea civilă alăturată acțiunii penale în cadrul procesului penal constituie latura civilă a acestui proces și are ca temei fapta ilicită, întrucât temeiul acțiunii penale este un fapt ilicit, iar acest temei limitează și temeiul acțiunii civile.

13. Curtea observă că, în actuala reglementare procesual penală, regimul juridic al acțiunii civile este delimitat de capitolul II "Acțiunea civilă" din titlul II al Părții generale a Codului de procedură penală ([art. 19-28](#)), capitolele V "Partea civilă și drepturile acesteia" ([art. 84](#), [art. 85](#)) și VI "Partea responsabilă civilmente și drepturile acesteia" ([art. 86](#), [art. 87](#)) din titlul III al Părții generale a Codului de procedură penală, dispoziții completate de reguli procedurale înscrise în secțiunea a 3-a "Audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente", capitolul II din titlul IV al Părții generale a Codului de procedură penală ([art. 111-113](#)), [art. 308](#) referitor la procedura audierii anticipate, titlul II "Camera preliminară" din Partea specială a Codului de procedură penală ([art. 342-348](#)), [art. 353](#) referitor la citare, [art. 365](#) - "Participarea celorlalte părți la judecată și drepturile acestora", [art. 374](#) privind aducerea la cunoștință a învinuirii, lămuriri și cereri, [art. 378](#) - "Audierea inculpatului", [art. 380](#) - "Audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente", [art. 407](#) privind comunicarea hotărârii, [art. 409](#) referitor la persoanele care pot face apel, [art. 436](#) privind declararea recursului

în casație și [art. 486](#) privind soluționarea acțiunii civile în cazul încheierii unui acord de recunoaștere.

14. Pentru ca acțiunea civilă să poată fi exercitată în procesul penal se cer a fi îndeplinite câteva condiții, respectiv să existe o faptă ilicită de natură să producă prejudicii materiale sau morale, prejudiciul să fie cert, atât sub aspectul existenței, cât și sub aspectul întinderii sale și să nu fi fost reparat, între infracțiunea comisă și prejudiciu să existe o legătură de cauzalitate, să existe o manifestare de voință în sensul constituirii de parte civilă în procesul penal. Având în vedere ultima condiție enunțată, Curtea reține că, în procesul penal, acțiunea civilă se declanșează prin constituirea ca parte civilă a persoanei vătămate, în condițiile art. 20 din Codul de procedură penală, cererea de constituire fiind necesar a fi formulată în scris sau oral, cu indicarea naturii și a întinderii pretențiilor, a motivelor și a probelor pe care acestea se întemeiază. În cazul nerespectării vreuneia dintre condițiile menționate, persoana vătămată sau succesorii acesteia nu se mai pot constitui parte civilă în cadrul procesului penal, aceștia având însă posibilitatea de a introduce acțiunea la instanța civilă. Curtea reține, de asemenea, că acțiunea civilă poate fi exercitată de către persoana vătămată sau, după caz, de reprezentantul său legal (când persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau aceasta îi este restrânsă) ori succesorii acesteia. În mod excepțional, acțiunea civilă poate fi exercitată și de către procuror, pentru persoanele lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, exercițiul acțiunii de către procuror fiind subsidiar, condiționat de pasivitatea reprezentantului legal al persoanei vătămate ori de inexistența acestuia.

15. Așadar, Curtea reține că, de principiu, persoana vătămată este liberă să decidă dacă declanșează acțiunea civilă separat de procesul penal, după cum tot ea este cea care poate să dispună de acest instrument juridic în cursul procesului penal, acțiunea civilă alăturată acțiunii penale fiind guvernată de principiul disponibilității. Principiul disponibilității este caracteristic procesului civil, iar, în lumina lui, persoana vătămată poate determina nu numai existența acțiunii civile în cadrul procesului penal - prin declanșarea procedurii judiciare prin formularea cererii de constituire de parte civilă -, ci și conținutul acestei acțiuni prin stabilirea cadrului procesual în privința părților și obiectului, precum și din perspectiva apărărilor formulate. Legea procesual penală în vigoare preia dispoziții specifice procedurii civile, art. 20 alin. (2) reglementând condițiile în care persoana vătămată se poate constitui parte civilă, prin indicarea naturii pretențiilor (caracterul moral sau material al prejudiciului și opțiunea reparării lui în natură sau prin echivalent bănesc), a întinderii pretențiilor (evaluarea în concret a pagubei), a motivelor pe care se întemeiază cererea (situația de fapt) și a probelor care pot fi, pe de o parte, cele administrate în cursul urmăririi penale și care nu au fost excluse în camera preliminară și, pe de altă parte, probe noi, pe care partea civilă le propune spre administrare, iar instanța le va pune în discuția participanților, în condițiile art. 374 [alin. \(5\)](#) și [\(6\)](#) din Codul de procedură penală.

16. În aceste condiții, Curtea constată că persoana vătămată hotărăște cu privire la cadrul procesual de realizare a pretențiilor sale, fie sesizând instanța civilă, fie alăturând acțiunea civilă acțiunii penale, în această din urmă ipoteză tot ea fiind în măsură să aleagă momentul exercitării dreptului de a reclama reparații prin mijlocirea organelor judiciare, cu respectarea însă a termenului limită prevăzut de art. 20 alin. (1) teza întâi din Codul de procedură penală, respectiv "până la începerea cercetării judecătorești". Codul de procedură penală din 1968 făcea referire la momentul "citirii actului de sesizare", până la care se putea face constituirea de parte civilă, potrivit legii procesual penale în vigoare, însă începerea cercetării judecătorești nu mai este determinată de citirea actului de sesizare, în prezent "începerea cercetării judecătorești" fiind legată de momentul administrării efective a probelor în fața instanței de fond.

17. Așadar, Curtea constată că, de lege lata, constituirea de parte civilă poate avea loc "până la începerea cercetării judecătorești". Nici procurorul și nici instanța nu pot limita disponibilitatea acțiunii civile, după cum niciunul dintre aceste organe judiciare nu se poate subroga în drepturile persoanei vătămate. Organele judiciare anterior menționate au însă, potrivit art. 20 alin. (1) teza a doua din Codul de procedură penală, obligația să informeze persoana vătămată că se poate constitui parte civilă în procesul penal, în condițiile art. 111 din Codul de procedură penală - la începutul primei audieri, când persoanei vătămate i se aduc la cunoștință drepturile și obligațiile sale, ale art. 353 din Codul de procedură penală - prin citarea persoanei vătămate pentru primul termen de judecată, cu mențiunea că se poate constitui parte civilă până la începerea cercetării judecătorești și ale art. 374 alin. (3) din Codul de procedură penală - care dispune că, la primul termen la care procedura de citare este legal îndeplinită și cauza se află în stare de judecată, președintele pune în vedere persoanei vătămate că se poate constitui parte civilă până la începerea cercetării judecătorești. Curtea observă că această obligație are în continuare o justificare din perspectiva rolului activ pe care trebuie să îl aibă organele judiciare, chiar dacă actuala lege procesual penală, nereglementând acest principiu, a atribuit judecătorului un rol pasiv mai accentuat, similar celui din sistemele adversiale, procurorul păstrând în continuare rol activ în procesul penal.

18. În continuare, Curtea reține că formularea cererii de constituire ca parte civilă declanșează acțiunea civilă, în același timp luând naștere și contraacțiunea (de apărare) a celui sau celor împotriva cărora este îndreptată acțiunea civilă, subiect pasiv al acțiunii civile putând fi inculpatul sau partea responsabilă civilmente. Cât privește partea responsabilă civilmente, potrivit [art. 86](#) din Codul de procedură penală, "persoana care, potrivit legii civile, are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune și care este chemată să răspundă în proces este parte în procesul penal și se numește parte responsabilă civilmente", calitatea de parte responsabilă civilmente fiind stabilită în condițiile [art. 1.372-](#) [1.374](#) din Codul civil, pentru atragerea răspunderii civile a persoanei care și-a asumat responsabilitatea unei activități fiind necesară și stabilirea existenței unei vinovății.

19. Curtea reține că "introducerea" în procesul penal a părții responsabile civilmente poate avea loc, în condițiile art. 21 din Codul de procedură penală "la cererea părții îndreptățite potrivit legii civile", în termenul prevăzut la art. 20 alin. (1) din același cod, așadar "până la începerea cercetării judecătorești". De asemenea, potrivit legii procesual penale în vigoare, atunci când exercită acțiunea civilă, procurorul este obligat să ceară introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente, în condițiile alin. (1) ale art. 21, cu respectarea termenului menționat anterior.

20. Totodată, "persoana" responsabilă civilmente, expusă unei acțiuni civile separate, are interesul de a "interveni", în calitate de parte responsabilă civilmente, în procesul penal în care se judecă acțiunea civilă și în care se va pronunța o hotărâre judecătorească, hotărâre care, potrivit art. 28 alin. (1) din Codul de procedură penală, va avea autoritate de lucru judecat în fața instanței civile, cu privire la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o, așa încât Curtea reține că, în temeiul art. 21 alin. (3) din Codul de procedură penală, partea responsabilă civilmente poate interveni în procesul penal până la terminarea cercetării judecătorești la prima instanță de judecată, luând procedura din stadiul în care se află în momentul intervenției. Curtea observă că intervenția părții responsabile civilmente în latura civilă a procesului penal evocă într-o oarecare măsură intervenția voluntară accesorie reglementată în art. 61 [alin. \(3\)](#) și [art. 63](#) din Codul de procedură civilă, cu precizarea că partea responsabilă civilmente nu intervine doar ca

să sprijine apărarea inculpatului, ci pentru a formula propriile apărări în soluționarea acțiunii civile alăturate celei penale aflate pe rol.

21. Așadar, Curtea constată că, prin introducerea sa în cauză sau datorită intervenției sale în proces, "persoana" responsabilă civilmente devine "parte" în acțiunea civilă din cadrul procesului penal și, în această calitate, dobândește, implicit, drepturile procesuale inerente contraacțiunii pe care o are inculpatul cu privire la acțiunea civilă din cadrul procesului penal, așadar ea poate invoca orice probe existente în dosarul cauzei penale sau poate propune administrarea de probe noi care ar demonstra că pretențiile părții civile sunt neîntemeiate. De altfel, Curtea observă că legiuitorul a reglementat, expres, faptul că partea responsabilă civilmente are, în ceea ce privește acțiunea civilă, toate drepturile pe care legea le prevede pentru inculpat [art. 21 alin. (4) din Codul de procedură penală]. Cu toate acestea, Curtea reține că, pe lângă condițiile impuse "persoanei" responsabile civilmente pentru a putea interveni în procesul penal și pentru a dobândi, în acest fel, calitatea de "parte" în proces - și care sunt: capacitatea procesuală de exercițiu și de folosință, calitatea procesuală, afirmarea unui interes în fața organelor judiciare, legătura de conexitate între cererea principală și cea de participare a părții responsabile civilmente la activitatea judiciară - trebuie să existe și un proces civil pendinte, așadar trebuie să fi fost declanșată acțiunea civilă în procesul penal, iar aceasta depinde, astfel cum s-a arătat în precedent, de manifestarea de voință a persoanei vătămate, care poate fi exprimată în orice fază a procesului penal, "până la începerea cercetării judecătorești" în cauză.

22. În completarea celor reținute în paragrafele anterioare, Curtea observă că, prin Decizia [nr. 641](#) din 11 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 887 din 5 decembrie 2014, a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 344 [alin. \(4\)](#) din Codul de procedură penală și soluția legislativă cuprinsă în art. 345 [alin. \(1\)](#) și în art. 346 [alin. \(1\)](#) din Codul de procedură penală, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță "fără participarea procurorului și a inculpatului", sunt neconstituționale, întrucât nu permit participarea procurorului, a inculpatului, a părții civile și a părții responsabile civilmente în procedura desfășurată în camera de consiliu, în fața judecătorului de cameră preliminară, soluția și considerentele reținute, aplicându-se mutatis mutandis și în ceea ce privește procedura contestației împotriva soluției pronunțate de judecătorul de cameră preliminară. În considerentele deciziei precitate, Curtea a statuat cu privire la o nouă fază procesuală, corespunzătoare funcției de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată - faza camerei preliminare - distinctă de toate celelalte faze procesuale, inclusiv de faza de judecată, astfel încât s-a reținut o nouă structură a procesului penal. Totodată, Curtea a reținut că obiectul procedurii camerei preliminare îl constituie verificarea, după trimiterea în judecată, a competenței și a legalității sesizării instanței, precum și verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală. De asemenea, Curtea a reținut că probele care au fost excluse de judecător în această fază nu pot fi avute în vedere la judecarea în fond a cauzei, în condițiile în care, în concepția inițiatorului, proiectul Codului de procedură penală "instituie competența judecătorului de cameră preliminară în verificarea conformității probelor administrate în cursul urmăririi penale cu garanțiile de echitate a procedurii. Sub acest aspect, legalitatea administrării probelor este strâns și exclusiv legată de asigurarea caracterului echitabil al procesului penal. (...) Așadar, prin conținutul dispozițiilor care reglementează camera preliminară, prin soluțiile care pot fi dispuse, sunt prevăzute criteriile în baza cărora se stabilește dacă procedura în cursul urmăririi penale a avut caracter echitabil pentru a se putea proceda la judecata pe fond." Având în vedere aceste aspecte și faptul că probele reprezintă elementul central al oricărui proces penal, Curtea a constatat că procedura desfășurată în camera preliminară este deosebit de importantă,

având o influență directă asupra desfășurării și echității procedurii ulterioare, inclusiv asupra procesului propriu-zis.

23. Cu privire la partea civilă și partea responsabilă civilmente, reținând, în aceeași decizie, că acestea sunt excluse ab initio din procedura de cameră preliminară, instanța constituțională a apreciat că - din perspectiva contradictorialității, ca element definitoriu al egalității de arme și al dreptului la un proces echitabil - norma legală trebuie să permită comunicarea către toate părțile din procesul penal - inculpat, parte civilă, parte responsabilă civilmente - a documentelor care sunt de natură să influențeze decizia judecătorului și să prevadă posibilitatea tuturor acestor părți de a discuta în mod efectiv observațiile depuse instanței. Curtea a observat că, potrivit [art. 32](#) din Codul de procedură penală, pe lângă inculpat, partea civilă și partea responsabilă civilmente sunt părți în procesul penal. În ceea ce privește partea civilă, Curtea a reținut că, potrivit [art. 84](#) din Codul de procedură penală, persoana vătămată care exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal este parte în procesul penal și se numește parte civilă. În context au fost reiterate considerentele Deciziei [nr. 482](#) din 9 noiembrie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.200 din 15 decembrie 2004, potrivit căreia, "în cazul în care persoana vătămată formulează, în cadrul procesului penal, pretenții pentru repararea prejudiciului material suferit ca urmare a săvârșirii infracțiunii, aceasta cumulează două calități procesuale - calitatea de parte vătămată și calitatea de parte civilă. Aceste două părți ale procesului penal se află însă într-o situație identică, și anume în situația de persoană lezată în drepturile sale prin săvârșirea infracțiunii, ceea ce justifică existența «interesului legitim», la care se referă [art. 21](#) din Constituție."

24. De asemenea, în ceea ce privește partea responsabilă civilmente, Curtea a făcut referire la dispozițiile [art. 86](#) din Codul de procedură penală, reținând că partea responsabilă civilmente împreună cu inculpatul formează un grup procesual obligat la repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune. Astfel, Curtea a subliniat că partea responsabilă civilmente are interesul înlăturării condițiilor care ar atrage răspunderea sa civilă. Mai mult, Curtea a reținut că, potrivit [art. 85 alin. \(1\)](#) și [art. 87 alin. \(1\)](#) din Codul de procedură penală, atât partea civilă, cât și partea responsabilă civilmente se bucură de drepturile prevăzute la [art. 81](#) din același cod, dintre care s-a reținut dreptul acestora de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepții și de a pune concluzii, de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale a cauzei și de a consulta dosarul, în condițiile legii. Din această perspectivă, Curtea a apreciat că părții civile și părții responsabile civilmente nu le este străin interesul pentru soluționarea laturii penale a procesului, în condițiile în care de stabilirea existenței faptei penale și a vinovăției inculpatului judecat în cauză depinde și soluționarea laturii civile a procesului. Curtea a reținut, totodată, că partea civilă, partea civilmente responsabilă și inculpatul au aceeași calitate, de "părți" și, prin urmare, se află în aceeași situație.

25. În aceste condiții, statuând că prevederile [art. 6](#) din Convenție trebuie respectate de legiuitor și atunci când reglementează în domeniul procedurilor penale care nu țin de rezolvarea cauzei pe fond, inclusiv și în ceea ce privește procedura camerei preliminare, Curtea a apreciat că, din perspectiva principiului contradictorialității, ca element definitoriu al egalității de arme și al dreptului la un proces echitabil, atât părții civile, cât și părții civilmente responsabile trebuie să li se ofere aceleași drepturi ca și inculpatului, așa încât, odată citate, partea civilă și partea responsabilă civilmente iau cunoștință despre desfășurarea procedurii în fața judecătorului de cameră preliminară și au dreptul să consulte toate documentele existente în dosarul cauzei, inclusiv rechizitoriul, fiindu-le asigurate, în acest fel, toate drepturile și garanțiile procesuale pe care dreptul la un proces echitabil le presupune în faza procesuală analizată. Din perspectiva

dreptului la o procedură orală, Curtea a observat că numai în cadrul unor dezbateri desfășurate oral procesul poate fi urmărit efectiv, în succesiunea fazelor sale, de către părți, așa încât dreptul la o procedură orală conține și dreptul inculpatului, al părții civile și al părții responsabile civilmente de a fi prezente în fața instanței, în camera preliminară, acest principiu asigurând contactul nemijlocit între judecător și părți, făcând ca expunerea susținerilor formulate de părți să respecte o anumită ordine și facilitând astfel stabilirea corectă a faptelor.

26. În același fel, prin Decizia [nr. 631](#) din 8 octombrie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 831 din 6 noiembrie 2015, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 347 [alin. \(1\)](#) din Codul de procedură penală potrivit căreia numai "procurorul și inculpatul" pot face contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art. 346 [alin. \(3\) - \(5\)](#) din Codul de procedură penală este neconstituțională. În motivarea soluției sale, Curtea a reiterat considerente reținute în Decizia [nr. 641](#) din 11 noiembrie 2014 și, făcând referire la dispozițiile art. 21 alin. (1) și (2) din Legea fundamentală și ale art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, a statuat că restrângerea sferei titularilor contestației în camera preliminară doar la procuror și inculpat determină încălcarea dreptului de acces la justiție - consacrat de normele constituționale și convenționale precitate - al părții civile și părții responsabile civilmente, având în vedere faptul că rezultatul procedurii în camera preliminară referitor la stabilirea legalității administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală are o influență directă asupra desfășurării judecății pe fond, putând să fie decisiv pentru stabilirea vinovăției/nevinovăției inculpatului. Curtea a reținut că partea civilă, precum și partea responsabilă civilmente trebuie să aibă posibilitatea, ca și inculpatul și procurorul, de a contesta cele statuate de către judecătorul de cameră preliminară prin încheierea pronunțată în condițiile art. 346 alin. (1) din Codul de procedură penală referitor la modul de soluționare a cererilor și excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor de restituire a cauzei la parchet - în caz de constatare a unor neregularități ale actului de sesizare; excluderea totală a probelor administrate în cursul urmăririi penale; neremedierea, în termen, de către parchet a neregularităților actului de sesizare - ori cu privire la cazurile în care judecătorul a exclus una sau mai multe probe administrate sau a constatat nulitatea actelor de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii, în condițiile în care probele excluse nu pot fi avute în vedere la judecata în fond a cauzei.

27. Așadar, prin deciziile nr. 641 din 11 noiembrie 2014 și nr. 631 din 8 octombrie 2015, Curtea a statuat că judecătorul de cameră preliminară este suveran asupra stabilirii legalității administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire, fiind singurul care poate aprecia asupra acestor elemente, actele pe care acesta le îndeplinește având o influență directă asupra desfășurării și echității procesului. Odată începută judecata, judecătorul fondului nu mai poate aprecia asupra probelor excluse în camera preliminară, dar nici asupra legalității administrării probelor ce au rămas câștigate procesului. Totodată, prin aceleași decizii, Curtea a statuat cu privire la participarea obligatorie, cu drepturi depline, a părții civile și a părții responsabile civilmente în procedura desfășurată în camera de consiliu, în fața judecătorului de cameră preliminară, atât în fond, cât și în etapa de control judiciar a contestației.

28. Plecând de la aceste premise și având în vedere criticile formulate de autoarea excepției de neconstituționalitate din prezenta cauză - potrivit cărora partea responsabilă civilmente "introdusă" în cauză după finalizarea camerei preliminare se află în imposibilitatea de a formula cereri și excepții cu privire la competența și legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și efectuarea actelor de către organele de urmărire penală -, Curtea reține că, după

rămânerea definitivă a soluției dispuse de judecătorul de cameră preliminară, nu mai există niciun temei legal în baza căruia partea responsabilă civilmente, care nu a fost prezentă în camera preliminară, să poată formula cereri ori excepții referitoare la aspecte deja analizate în această fază procesuală, în special cu privire la legalitatea mijloacelor de probă care servesc la stabilirea existenței, respectiv a întinderii prejudiciului (rapoarte de expertiză sau constatare). Or, astfel cum a statuat Curtea, rezultatul procedurii în camera preliminară referitor la stabilirea legalității administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală are o influență directă asupra desfășurării judecătii pe fond, putând să fie decisiv pentru stabilirea vinovăției/nevinovăției inculpatului, aspect de care depinde, în mod esențial, și soluționarea laturii civile a procesului penal.

29. Așa încât Curtea constată că, în condițiile în care constituirea ca parte civilă a persoanei vătămate se poate face în orice fază procesuală "până la începerea cercetării judecătorești" - introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente, ca și posibilitatea părții responsabile civilmente de a interveni în procesul penal, fiind corelate cu declarația de constituire de parte civilă în procesul penal - exercitarea efectivă de către partea responsabilă civilmente a drepturilor procesuale - recunoscute de lege și statuate în jurisprudența instanței de control constituțional - în faza camerei preliminare, așadar, liberul acces al acestei părți, depinde exclusiv de manifestarea de voință a persoanei vătămate. Or, Curtea constată că persoana vătămată, constituită ca parte civilă în procesul penal, are interese contrare părții responsabile civilmente, așa încât există posibilitatea ca aceasta să își exercite dreptul de a reclama reparații prin mijlocirea organelor judiciare în mod abuziv, cu scopul de a limita/exclude accesul părții responsabile civilmente în faza camerei preliminare care, astfel cum s-a arătat în precedent, are o importanță deosebită asupra fazelor de judecată ulterioare prin prisma obiectului ei.

30. În aceste condiții, reținând cele menționate în paragrafele anterioare, în special considerentele deciziilor anterior citate potrivit cărora părții responsabile civilmente trebuie să i se recunoască participarea cu drepturi procesuale depline în procedura camerei preliminare, Curtea constată că posibilitatea persoanei vătămate, care s-a constituit parte civilă, de a solicita introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente "până la începerea cercetării judecătorești", în orice fază procesuală, inclusiv după închiderea procedurii de cameră preliminară, este de natură a aduce atingere dreptului de acces liber la justiție al părții responsabile civilmente, consacrat de art. 21 din Legea fundamentală.

31. Potrivit art. 21 alin. (1) din Constituție, "orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime", alin. (2) al aceluiași articol stabilind că "nicio lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept". Conform jurisprudenței instanței de control constituțional, în reglementarea exercitării acestui drept fundamental, legiuitorul are posibilitatea să impună anumite condiții de formă, ținând de natura și de exigențele administrării justiției, fără însă ca aceste condiționări să aducă atingere substanței dreptului sau să îl lipsească de efectivitate. Or, condiționarea dreptului de acces liber la justiție al părții responsabile civilmente de introducerea acesteia în procesul penal în termenul reglementat de art. 21 alin. (1) din Codul de procedură penală, respectiv "până la începerea cercetării judecătorești", are drept consecință lipsirea de efectivitate a dreptului acestei părți. Cu alte cuvinte, protecția oferită dreptului de acces la justiție al persoanei vătămate care s-a constituit parte civilă și care poate solicita introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente "până la începerea cercetării judecătorești" determină limitarea dreptului de acces liber la justiție al părții responsabile civilmente, în aceste condiții fiind necesar ca legiuitorul să facă apel la mijloace adecvate pentru ca această limitare să fie proporțională cu scopul urmărit, întrucât

absolutizarea unuia dintre cele două drepturi - în condițiile în care sfera de manifestare a acestora este concomitentă - ar putea duce la afectarea substanței celui alt drept.

32. Totodată, cât privește dreptul la apărare, invocat de către autoarea excepției, Curtea reține că acesta este de natură constituțională, fiind consacrat în art. 24 din Legea fundamentală care prevede că "dreptul la apărare este garantat" și că "în tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu". Dreptul la apărare conferă oricărei părți implicate într-un proces, potrivit intereselor sale și indiferent de natura procesului, posibilitatea de a utiliza toate mijloacele prevăzute de lege pentru a invoca în apărarea sa fapte sau împrejurări. Acest drept presupune participarea la ședințele de judecată, folosirea mijloacelor de probă, invocarea excepțiilor prevăzute de legea procesual penală, exercitarea oricăror altor drepturi procesual penale și posibilitatea de a beneficia de serviciile unui apărător. De asemenea, Curtea observă că [art. 10](#) din Codul de procedură penală reglementează dreptul la apărare ca principiu al procedurilor penale și al procesului penal în ansamblul său, în concordanță cu prevederile constituționale ce consacră acest drept, stabilind atât drepturi procesuale ale părților și subiecților procesuali principali [art. 10 alin. (2) și (3)], cât și garanții procesuale ale acestora [art. 10 alin. (4) și (5)]. În aceste condiții, Curtea constată că manifestarea de voință a persoanei vătămate care s-a constituit parte civilă de a solicita introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente "până la începerea cercetării judecătorești", în orice fază procesuală, inclusiv după închiderea procedurii de cameră preliminară, asigură respectarea dreptului la apărare a acestei părți, însă este de natură a aduce atingere dreptului fundamental la apărare al părții responsabile civilmente.

33. Așadar, Curtea constată că normele procesual penale ale art. 21 alin. (1), reglementând posibilitatea persoanei vătămate care s-a constituit parte civilă de a solicita introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente "până la începerea cercetării judecătorești", nu sunt în măsură să mențină echilibrul între drepturi fundamentale aflate în concurs. De altfel, Curtea a reținut în [paragraful 15](#) al Deciziei [nr. 741](#) din 13 decembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 127 din 17 februarie 2017, că "dreptul procesual român aparține categoriei de sisteme de drept protective pentru persoana vătămată prin săvârșirea unei infracțiuni, care permite exercitarea acțiunii civile în procesul penal, singura condiție ce se cere a fi îndeplinită, în acest sens, fiind cea a manifestării voinței persoanei vătămate în termenul și în forma prevăzute de dispozițiile Codului de procedură penală." Curtea reamintește că acțiunea civilă în procesul penal este guvernată de principiul disponibilității, care este de sorginte civilă, fiind reglementat de norme imperative, de ordine privată, asigurând protejarea intereselor particulare ale părților. Cu alte cuvinte, dreptul de dispoziție al persoanei vătămate, cât privește acțiunea civilă în procesul penal, este reglementat prin norme imperative, însă de ordine privată, regulile care dau conținut principiului disponibilității în această materie asigurând, în principal, protejarea intereselor private ale persoanei vătămate. În aceste condiții, Curtea constată că este necesar ca, prin normele procesual penale în materie, să se asigure dreptul părții responsabile civilmente de a formula cereri și excepții cu privire la legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, în procedura camerei preliminare, tocmai în vederea realizării unui echilibru între drepturi fundamentale relative aflate în concurs, și anume, dreptul de acces liber la justiție și dreptul la apărare ale persoanei vătămate ce se constituie parte civilă, pe de o parte, și dreptul de acces liber la justiție și dreptul la apărare ale părții responsabile civilmente, pe de altă parte.

34. În mod similar, cele constatate anterior de Curte sunt aplicabile mutatis mutandis și în ipoteza în care procurorul exercită acțiunea civilă, în condițiile art. 20 alin. (1) și (2) din Codul

de procedură penală, și este obligat, potrivit art. 21 alin. (2) din Codul de procedură penală, să ceară introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente, în condițiile alin. (1) al aceluiași articol.

35. În final, Curtea observă că, prin Decizia nr. 84 din 23 februarie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 371 din 13 mai 2016, a mai examinat excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 21 din Codul de procedură penală respingând-o ca neîntemeiată. Curtea reține însă că soluția legislativă criticată, respectiv a dispozițiilor art. 21 alin. (1) din Codul de procedură penală ar fi fost justificată în vechea reglementare procesual penală, în condițiile în care, în procesul penal, nu era reglementată faza camerei preliminare, iar verificarea competenței și a legalității sesizării instanței, verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală se realizau în faza a doua a procesului penal - faza judecătăii. Or, Curtea constată că soluția legislativă criticată în prezenta cauză nu are nicio fundamentare în cadrul normativ procesual penal în vigoare, în care a fost introdusă procedura camerei preliminare, și, având în vedere, în mod special, modul în care această nouă fază a procesului penal a fost configurată prin deciziile Curții Constituționale nr. 641 din 11 noiembrie 2014 și nr. 631 din 8 octombrie 2015, în care a fost subliniată importanța acestei noi faze în procesul penal și faptul că părții responsabile civilmente trebuie să i se ofere aceleași drepturi ca și inculpatului, din perspectiva faptului că aceasta împreună cu inculpatul formează un grup procesual obligat la repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune, în același timp acestei părți nefiindu-i străin interesul pentru soluționarea laturii penale a procesului penal de care depinde și soluționarea laturii civile a acestuia.

36. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art. 146 lit. d) și al art. 147 alin. (4) din Constituție, al art. 1-3, al art. 11 alin. (1) lit. A.d) și al art. 29 din Legea nr. 47/1992, cu majoritate de voturi, în ceea ce privește excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 21 alin. (1) din Codul de procedură penală, cu unanimitate de voturi, în ceea ce privește excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 20 alin. (1) din Codul de procedură penală,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

1. Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Societatea Rocredit IFN - S.A., cu sediul în Baia Mare, în Dosarul nr. 8.255/182/2015 al Judecătoriai Baia Mare - Secția penală și constată că sintagma "în termenul prevăzut la art. 20 [alin. \(1\)](#)" din cuprinsul art. 21 [alin. \(1\)](#) din Codul de procedură penală este neconstituțională.

2. Respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată de aceeași autoare în același dosar al aceleiași instanțe și constată că dispozițiile art. 20 [alin. \(1\)](#) din Codul de procedură penală sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Definitivă și general obligatorie. Decizia se comunică celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Judecătoriai Baia Mare - Secția penală și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I. Pronunțată în ședința din data de 26 aprilie 2017.

Partea responsabilă civilmente

Art. 86. -

Persoana care, potrivit legii civile, are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune și care este chemată să răspundă în proces este parte în procesul penal și se numește parte responsabilă civilmente.

- Î.C.C.J. a admis recursul în interesul legii la data de 15/02/2016 prin Decizia nr. 1/2016 privind examinarea recursului în interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția judiciară - Serviciul judiciar penal prin Sesizarea nr. 9.366/1792/III-5 din 11 noiembrie 2015, vizând stabilirea calității procesuale a societății de asigurare în ipoteza asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de autovehicule, prin prisma dispozițiilor art. 86 din Codul de procedură penală, precum și limitele răspunderii în procesul penal (M.Of. partea I nr. 258 din 06/04/2016) D E C I D E: Admite recursul în interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și în consecință: În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 86 din Codul de procedură penală stabilește că: În cazul asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule, societatea de asigurare are calitate de parte responsabilă civilmente și are obligația de a repara singură prejudiciul cauzat prin infracțiune, în limitele stabilite în contractul de asigurare și prin dispozițiile legale privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă. Obligatorie, conform dispozițiilor art. 474 alin. (4) din Codul de procedură penală. Pronunțată în ședința publică din 15 februarie 2016.
- Î.C.C.J. a admis recursul în interesul legii la data de 20/11/2017 prin Decizia nr. 26/2017 privind examinarea recursului în interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție privind interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 86 din Codul de procedură penală în vederea stabilirii calității procesuale a entității denumite Fondul de garantare a asiguraților în cazul asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de autovehicule asigurate la o societate de asigurare aflată în faliment, precum și limitele răspunderii în procesul penal (M.Of. partea I nr. 162 din 21/02/2018) ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE - D E C I D E: Admite recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în consecință: În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 86 din Codul de procedură penală stabilește că: În procesul penal, Fondul de garantare a asiguraților în cazul asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de autovehicule asigurate la o societate de asigurare aflată în faliment nu are calitatea de parte responsabilă civilmente. Obligatorie, potrivit art. 474 alin. (4) din Codul de procedură penală. Pronunțată în ședința publică, astăzi, 20 noiembrie 2017.

Măsurile preventive

Scopul, condițiile generale de aplicare și categoriile măsurilor preventive

Art. 202. - (1) Măsurile preventive pot fi dispuse dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune și dacă sunt necesare în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni.

(2) Nicio măsură preventivă nu poate fi dispusă, confirmată, prelungită sau menținută dacă există o cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale.

(3) Orice măsură preventivă trebuie să fie proporțională cu gravitatea acuzației aduse persoanei față de care este luată și necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia.

(4) Măsurile preventive sunt:

- a) reținerea;
- b) controlul judiciar;
- c) controlul judiciar pe cauțiune;
- d) arestul la domiciliu;
- e) arestarea preventivă.

Organul judiciar competent și actul prin care se dispune asupra măsurilor preventive

Art. 203. - (1) Măsura preventivă prevăzută la 202 alin. (4) [lit. a](#)) poate fi luată față de suspect sau inculpat de către organul de cercetare penală sau de către procuror, numai în cursul urmăririi penale.

(2) Măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) [lit. b](#)) și [c](#)) pot fi luate față de inculpat, în cursul urmăririi penale, de către procuror și de către judecătorul de drepturi și libertăți, în procedura de cameră preliminară, de către judecătorul de cameră preliminară, iar în cursul judecății, de către instanța de judecată.

(3) Măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) [lit. d](#)) și [e](#)) pot fi luate față de inculpat, în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de drepturi și libertăți, în procedura de cameră preliminară, de către judecătorul de cameră preliminară, iar în cursul judecății, de către instanța de judecată.

(4) Organul de cercetare penală și procurorul dispun asupra măsurilor preventive prin ordonanță motivată.

(5) În cursul urmăririi penale și al procedurii de cameră preliminară, cererile, propunerile, plângerile și contestațiile privitoare la măsurile preventive se soluționează în camera de consiliu, prin încheiere motivată, care se pronunță în camera de consiliu.

(6) În cursul judecății, instanța de judecată se pronunță asupra măsurilor preventive prin încheiere motivată.

(7) Încheierile pronunțate de judecătorul de drepturi și libertăți, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată se comunică inculpatului și procurorului care au lipsit de la pronunțare.

- Î.C.C.J. a admis recursul în interesul legii la data de 29/09/2014 prin Decizia nr. 4/2014 privind examinarea recursului în interesul legii declarat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov privind interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 203 alin. (5) și art. 4251 alin. (1) din Codul de procedură penală, în sensul de a stabili care dispoziții sunt aplicabile, respectiv dacă ședința de judecată prin care este soluționată, în cursul urmăririi penale și în procedura de cameră preliminară, contestația formulată împotriva încheierii judecătorului de drepturi și libertăți și de cameră preliminară privind măsurile preventive are loc în camera de consiliu sau se desfășoară în ședință publică și dacă hotărârea adoptată este o încheiere sau o decizie (M.Of. partea I nr. 821 din 11/11/2014) ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE - D E C I D E: Admite recursul în interesul legii declarat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov și, în consecință: *În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 203 alin. (5) și art. 4251 alin. (1) din Codul de procedură penală stabilește că în cursul urmăririi penale și*

al procedurii de cameră preliminară contestația împotriva încheierii judecătorului de drepturi și libertăți sau, după caz, a judecătorului de cameră preliminară privitoare la măsurile preventive se soluționează în camera de consiliu, prin încheiere motivată, care se pronunță în camera de consiliu. Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 474 alin. (4) din Codul de procedură penală. Pronunțată în ședință publică, azi, 29 septembrie 2014.

Verificarea măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară

Art. 207. - (1) Când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului față de care s-a dispus o măsură preventivă, rechizitoriul, împreună cu dosarul cauzei, se înaintează judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă, cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia.

(2) În termen de 3 zile de la înregistrarea dosarului, judecătorul de cameră preliminară verifică din oficiu legalitatea și temeinicia măsurii preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului.

(3) Dispozițiile art. 235 [alin. \(4\)](#) - [\(6\)](#) se aplică în mod corespunzător.

(4) Când constată că temeiurile care au determinat luarea măsurii se mențin sau există temeiuri noi care justifică o măsură preventivă, judecătorul de cameră preliminară dispune prin încheiere menținerea măsurii preventive față de inculpat.

(5) Când constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea sau prelungirea măsurii arestării preventive și nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive, judecătorul de cameră preliminară dispune prin încheiere revocarea acesteia și punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(6) În tot cursul procedurii de cameră preliminară, judecătorul de cameră preliminară, din oficiu, verifică periodic, dar nu mai târziu de 30 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive și a măsurii arestului la domiciliu sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestor măsuri. Dispozițiile [alin. \(2\)](#) - [\(5\)](#) se aplică în mod corespunzător.

(7) Judecătorul de cameră preliminară, în cursul procedurii de cameră preliminară, verifică, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii controlului judiciar ori a controlului judiciar pe cauțiune sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestei măsuri. Dispozițiile [alin. \(2\)](#) - [\(5\)](#) se aplică în mod corespunzător.

- Î.C.C.J. a admis recursul în interesul legii la data de 17/09/2018 prin Decizia nr. 16/2018 privind examinarea Sesizării nr. 2/5.402/C din data de 4 iunie 2018 a Colegiului de conducere al Curții de Apel București cu privire la o problemă de drept (M.Of. partea I nr. 927 din 02/11/2018) ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE - D E C I D E: Admite recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel București și, în consecință: În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 207 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală stabilește că: Termenul "cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia" este un termen peremptoriu, iar încălcarea sa atrage decăderea procurorului din dreptul de a formula cereri privind măsurile preventive și nulitatea actului făcut în acest sens peste termen, precum și imposibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a verifica din oficiu legalitatea și temeinicia măsurii preventive

înainte de expirarea duratei acesteia. Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 474 alin. (4) din Codul de procedură penală. Pronunțată, în ședință publică, astăzi, 17 septembrie 2018.

- Î.C.C.J. a admis recursul în interesul legii la data de 17/09/2018 prin Decizia nr. 16/2018 privind examinarea Sesizării nr. 2/5.402/C din data de 4 iunie 2018 a Colegiului de conducere al Curții de Apel București cu privire la o problemă de drept (M.Of. partea I nr. 927 din 02/11/2018) ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE - D E C I D E: Admite recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel București și, în consecință: În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 207 alin. (1) și (2) din Codul de procedură penală stabilește că: Termenul "cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia" este un termen peremptoriu, iar încălcarea sa atrage decăderea procurorului din dreptul de a formula cereri privind măsurile preventive și nulitatea actului făcut în acest sens peste termen, precum și imposibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a verifica din oficiu legalitatea și temeinicia măsurii preventive înainte de expirarea duratei acesteia. Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 474 alin. (4) din Codul de procedură penală. Pronunțată, în ședință publică, astăzi, 17 septembrie 2018.

Calea de atac împotriva măsurii controlului judiciar dispuse de procuror

Art. 213. -

(1) Împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat măsura controlului judiciar, în termen de 48 de ore de la comunicare, inculpatul poate face plângere la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți sesizat conform [alin. \(1\)](#) fixează termen de soluționare în camera de consiliu și dispune citarea inculpatului.

(3) Neprezentarea inculpatului nu împiedică judecătorul de drepturi și libertăți să dispună asupra măsurii luate de procuror.

(4) Judecătorul de drepturi și libertăți îl ascultă pe inculpat atunci când acesta este prezent.

(5) Asistența juridică a inculpatului și participarea procurorului sunt obligatorii.

(6) Judecătorul de drepturi și libertăți poate revoca măsura, dacă au fost încălcate dispozițiile legale care reglementează condițiile de luare a acesteia, sau poate modifica obligațiile din conținutul controlului judiciar.

(6¹) Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți soluționează plângerea este definitivă.

(7) Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la pronunțarea încheierii.

- Declarat parțial neconstituțional la data de 17/01/2017 prin [Decizia nr. 17/2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 213 alin. \(2\) și art. 215¹ alin. \(6\) din Codul de procedură penală](#) (M.Of. partea I nr. 261 din 13/04/2017) *CURTEA CONSTITUȚIONALĂ - D E C I D E*: - 1. Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Dragoș George Bîlteanu în Dosarul nr. 7.234/2/2015 (4.183/2015) al Curții de Apel București - Secția a II-a penală și constată că dispozițiile art. 213 alin. (2) din Codul de procedură penală sunt constituționale în măsura în care soluționarea plângerii împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat măsura controlului judiciar se face cu aplicarea prevederilor art. 204 alin. (4) din Codul de procedură penală.
- Î.C.C.J. a admis recursul în interesul legii la data de 07/12/2015 prin Decizia nr. 25/2015 privind examinarea recursului în interesul legii formulat de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție vizând interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 213 și art. 215¹ alin. (5) din Codul de procedură penală (M.Of.

partea I nr. 46 din 20/01/2016) ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE - D E C I D E: Admite recursul în interesul legii formulat de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în consecință: În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 213 și art. 2151 alin. (5) din Codul de procedură penală stabilește: Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți soluționează plângerea formulată de inculpat împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat ori s-a prelungit măsura preventivă a controlului judiciar este definitivă. Obligatorie, potrivit art. 474 alin. (4) din Codul de procedură penală. Pronunțată în ședință publică astăzi, 7 decembrie 2015.

Conținutul controlului judiciar

Art. 215. - (1) Pe timpul cât se află sub control judiciar, inculpatul trebuie să respecte următoarele obligații:

- a) să se prezinte la organul de urmărire penală, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanța de judecată ori de câte ori este chemat;
- b) să informeze de îndată organul judiciar care a dispus măsura sau în fața căruia se află cauza cu privire la schimbarea locuinței;
- c) să se prezinte la organul de poliție desemnat cu supravegherea sa de către organul judiciar care a dispus măsura, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliție sau ori de câte ori este chemat.

(2) Organul judiciar care a dispus măsura poate impune inculpatului ca, pe timpul controlului judiciar, să respecte una sau mai multe dintre următoarele obligații:

- a) să nu depășească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviințarea prealabilă a acestuia;
- b) să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta;
- c) să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere;
- d) să nu revină în locuința familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alți participanți la comiterea infracțiunii, de martori ori experți sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar și să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale;
- e) să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfășoare activitatea în exercitarea căreia a săvârșit fapta;
- f) să comunice periodic informații relevante despre mijloacele sale de existență;
- g) să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării;
- h) să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la alte adunări publice;
- i) să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar;
- j) să nu dețină, să nu folosească și să nu poarte arme;
- k) să nu emită cecuri.

(3) În cuprinsul actului prin care se dispune luarea măsurii controlului judiciar sunt prevăzute în mod expres obligațiile pe care inculpatul trebuie să le respecte pe durata acestuia și i se atrage atenția că, în caz de încălcare cu rea-credință a obligațiilor care îi revin, măsura controlului judiciar se poate înlocui cu măsura arestului la domiciliu sau măsura arestării preventive.

(4) Supravegherea respectării de către inculpat a obligațiilor care îi revin pe durata controlului judiciar se realizează de către instituția, organul sau autoritatea anume desemnate de organul judiciar care a dispus măsura, în condițiile legii.

(5) Dacă s-a impus inculpatului obligația prevăzută la alin. (2) [lit. a](#)), câte o copie a ordonanței procurorului ori, după caz, a minutei, se comunică, în ziua emiterii ordonanței sau a pronunțării încheierii, inculpatului, unității de poliție în a cărei circumscripție locuiește, precum și serviciului public comunitar de evidență a persoanelor, Poliției de Frontieră Române și Inspectoratului General pentru Imigrări, în situația celui care nu este cetățean român, în vederea asigurării respectării de către inculpat a obligației care îi revine. Organele în drept dispun darea inculpatului în consemn la punctele de trecere a frontierei.

(6) Instituția, organul sau autoritatea prevăzute la [alin. \(4\)](#) verifică periodic respectarea obligațiilor de către inculpat, iar în cazul în care constată încălcări ale acestora, sesizează de îndată procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanța de judecată, în cursul judecății.

(7) În cazul în care, pe durata măsurii controlului judiciar, inculpatul încalcă, cu rea-credință, obligațiile care îi revin sau există suspiciunea rezonabilă că a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, la cererea procurorului ori din oficiu, poate dispune înlocuirea acestei măsuri cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, în condițiile prevăzute de lege.

(8) În cursul urmăririi penale, procurorul poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului, prin ordonanță, impunerea unor noi obligații pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial, dacă apar motive temeinice care justifică aceasta, după ascultarea inculpatului. Împotriva ordonanței procurorului, inculpatul poate face plângere la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond, dispozițiile [art. 213](#) aplicându-se în mod corespunzător.

(8¹) Dispozițiile [alin. \(8\)](#) sunt aplicabile și în cazul în care măsura a fost luată de către judecătorul de drepturi și libertăți.

(9) Dispozițiile [alin. \(8\)](#) teza I se aplică în mod corespunzător și în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecății, când judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată dispune, prin încheiere, la cererea motivată a procurorului sau a inculpatului ori din oficiu, după ascultarea inculpatului. Încheierea poate fi contestată în condițiile [art. 205](#) și, respectiv, [art. 206](#), care se aplică în mod corespunzător. Î.C.C.J. a admis recursul în interesul legii la data de 07/12/2015 prin Decizia nr. 25/2015 privind examinarea recursului în interesul legii formulat de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție vizând interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 213 și art. 2151 alin. (5) din Codul de procedură penală (M.Of. partea I nr. 46 din 20/01/2016) ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE - D E C I D E: Admite recursul în interesul legii formulat de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în consecință: În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 213 și art. 2151 alin. (5) din Codul de procedură penală stabilește: Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți soluționează plângerea formulată de inculpat împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat ori s-a prelungit măsura preventivă a controlului judiciar este definitivă. Obligatorie, potrivit art. 474 alin. (4) din Codul de procedură penală. Pronunțată în ședință publică astăzi, 7 decembrie 2015.

Luarea măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată

Art. 220. - (1) Judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată în fața căreia se află cauza poate dispune, prin încheiere, arestul la domiciliu al inculpatului, la cererea motivată a procurorului sau din oficiu.

(2) Judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, sesizată conform alin. (1), dispune citarea inculpatului. Audierea inculpatului este obligatorie dacă acesta se prezintă la termenul fixat.

(3) Asistența juridică a inculpatului și participarea procurorului sunt obligatorii.

(4) Dispozițiile art. 219 [alin. \(4\)](#), [\(7\)](#) și [\(9\)](#) se aplică în mod corespunzător.

- Declarat parțial neconstituțional la data de 17/01/2017 prin [Decizia nr. 22/2017 referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 220 alin. \(1\) din Codul de procedură penală](#) (M.Of. partea I nr. 159 din 03/03/2017) *CURTEA CONSTITUȚIONALĂ - D E C I D E*: - Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Dănuț Ioan Dariciuc în Dosarul nr. 255/206/2016/a4 al Tribunalului Suceava - Secția penală și constată că este neconstituțională soluția legislativă reglementată de dispozițiile art. 220 alin. (1) din Codul de procedură penală, care permite luarea măsurii arestului la domiciliu, în condițiile în care anterior inculpatul a fost arestat preventiv sau la domiciliu în aceeași cauză, în lipsa unor temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate.

Procedura prelungirii arestării preventive în cursul urmăririi penale

Art. 235. - (1) Propunerea de prelungire a arestării preventive împreună cu dosarul cauzei se depun la judecătorul de drepturi și libertăți cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți fixează termen pentru soluționarea propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea măsurii. Ziua și ora stabilite se comunică procurorului, care are obligația de a asigura prezența în fața judecătorului de drepturi și libertăți a inculpatului arestat preventiv. Avocatul inculpatului este încunoștințat și i se acordă, la cerere, posibilitatea de a studia dosarul cauzei.

(3) Inculpatul este ascultat de judecătorul de drepturi și libertăți asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază propunerea de prelungire a arestării preventive, în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu. Ascultarea inculpatului se poate face cu acordul acestuia și în prezența unui apărător ales sau numit din oficiu și, după caz, și a unui interpret, și prin videoconferință, la locul de deținere.

(4) În cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital și din cauza stării sănătății nu poate fi adus în fața judecătorului de drepturi și libertăți sau când, din cauză de forță majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, propunerea va fi examinată în lipsa inculpatului, dar numai în prezența avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii. Dispozițiile art. 204 [alin. \(7\)](#) teza finală se aplică în mod corespunzător.

(5) Participarea procurorului este obligatorie.

(6) Judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea duratei acesteia.

- Declarat parțial neconstituțional la data de 30/04/2015 prin [Decizia nr. 336/2015 referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 235 alin. \(1\) din Codul de procedură penală](#) (M.Of. partea I nr. 342 din 19/05/2015) *CURTEA CONSTITUȚIONALĂ - D E C I D E*: - Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Săvel Viorel Botezatu în Dosarul nr. 681/86/2015 al Tribunalului Suceava - Secția penală și constată că dispozițiile art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală sunt

constituționale în măsura în care nerespectarea termenului "cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive" atrage incidența art. 268 alin. (1) din Codul de procedură penală.

- Î.C.C.J. a admis recursul în interesul legii la data de 16/10/2017 prin Decizia nr. 20/2017 privind examinarea recursului în interesul legii declarat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Târgu Mureș privind interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală, în sensul stabilirii modalității de calcul al termenului de 5 zile în care propunerea de prelungire a arestării preventive se depune la judecătorul de drepturi și libertăți, respectiv dacă aceasta este cea prevăzută de dispozițiile art. 269 alin. (2) și (4) din Codul de procedură penală sau cea prevăzută de dispozițiile art. 271 din Codul de procedură penală (M.Of. partea I nr. 904 din 17/11/2017) **ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE - D E C I D E:** Admite recursul în interesul legii declarat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Târgu Mureș și, în consecință: În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală, stabilește că: Termenul de 5 zile prevăzut de art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală se calculează potrivit art. 269 alin. (1), (2) și (4) din Codul de procedură penală. Obligatorie, conform dispozițiilor art. 474 alin. (4) din Codul de procedură penală. Pronunțată în ședința publică astăzi, 16 octombrie 2017.

Nulitățile absolute

Art. 281. - (1) Determină întotdeauna aplicarea nulității încălcarea dispozițiilor privind:

- a) compunerea completului de judecată;
- b) competența materială și competența personală a instanțelor judecătorești, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente;
- c) publicitatea ședinței de judecată;
- d) participarea procurorului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii;
- e) prezența suspectului sau a inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii;
- f) asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum și a celorlalte părți, atunci când asistența este obligatorie.

(2) Nulitatea absolută se constată din oficiu sau la cerere.

(3) Încălcarea dispozițiilor legale prevăzute la alin. (1) lit. a) -d) poate fi invocată în orice stare a procesului.

(4) Încălcarea dispozițiilor legale prevăzute la alin. (1) lit. e) și f) trebuie invocată:

- a) până la încheierea procedurii în camera preliminară, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare;
- b) în orice stare a procesului, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății;
- c) în orice stare a procesului, indiferent de momentul la care a intervenit încălcarea, când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției.

- Declarat parțial neconstituțional la data de 04/05/2017 prin [Decizia nr. 302/2017 referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 281 alin. \(1\) lit. b\) din Codul de procedură penală](#) (M.Of. partea I nr. 566 din 17/07/2017) **CURTEA CONSTITUȚIONALĂ - D E C I D E:** - Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Cristinel Mocioi în Dosarul nr. 3.914/103/2014 al Tribunalului Neamț - Secția penală, de Ovidiu Eugen Knobloch în Dosarul nr. 86/102/2016/a1 al Curții de Apel Târgu Mureș - Secția penală și pentru cauze cu minori și de familie, de Budi Rua Doru în Dosarul nr.

1.474/88/2016 al Tribunalului Tulcea - Secția penală, de Delia Marina Podea în Dosarul nr. 4.014/108/2016/a1 al Curții de Apel Timișoara - Secția penală și constată că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. b) din Codul de procedură penală, care nu reglementează în categoria nulităților absolute încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, este neconstituțională.

Nulitățile relative

Art. 282. - (1) Încălcarea oricăror dispoziții legale în afara celor prevăzute la [art. 281](#) determină nulitatea actului atunci când prin nerespectarea cerinței legale s-a adus o vătămare drepturilor părților ori ale subiecților procesuali principali, care nu poate fi înlăturată altfel decât prin desființarea actului.

(2) Nulitatea relativă poate fi invocată de procuror, suspect, inculpat, celelalte părți sau persoana vătămată, atunci când există un interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale încălcate.

(3) Nulitatea relativă se invocă în cursul sau imediat după efectuarea actului ori cel mai târziu în termenele prevăzute la alin. (4).

(4) Încălcarea dispozițiilor legale prevăzute la [alin. \(1\)](#) poate fi invocată:

a) până la închiderea procedurii de cameră preliminară, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în această procedură;

b) până la primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale, când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției;

c) până la următorul termen de judecată cu procedura completă, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății.

(5) Nulitatea relativă se acoperă atunci când:

a) persoana interesată nu a invocat-o în termenul prevăzut de lege;

b) persoana interesată a renunțat în mod expres la invocarea nulității.

- Declarat parțial neconstituțional la data de 19/09/2017 prin [Decizia nr. 554/2017 referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 282 alin. \(2\) din Codul de procedură penală](#) (M.Of. partea I nr. 1013 din 21/12/2017) *CURTEA CONSTITUȚIONALĂ - DECIZIE*: - Admite excepția de neconstituționalitate ridicată, din oficiu, de judecătorul de cameră preliminară în Dosarul nr. 993/39/2015/a3 al Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secția penală și constată că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 282 alin. (2) din Codul de procedură penală, care nu permite invocarea din oficiu a nulității relative, este neconstituțională.
- Potrivit Deciziei nr. 24/2006 privind examinarea recursului în interesul legii, în aplicarea prevederilor art. 310, art. 357 alin. 4 și ale art. 358 din CPP anterior [art. 405 și art. 404 (7) CPP actual], Înalta Curte de Casație și Justiție a stabilit că: Dispozitivul hotărârii trebuie să cuprindă mențiunea că pronunțarea acesteia s-a făcut în ședință publică. Nerespectarea acestei cerințe atrage nulitatea hotărârii, în condițiile reglementate prin art. 197 alin. 1 și 4 din CPP anterior [art. 282 CPP actual], numai atunci când se dovedește că s-a adus o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea aceluși act, iar anularea actului este necesară pentru aflarea adevărului și pentru justa soluționare a cauzei. Decizia Curții

rămâne obligatorie pentru instanțe în condițiile în care dispozițiile legale actuale nu conțin modificări de natură să afecteze aplicabilitatea acesteia.